

Juulia Saikkonen

Piola Puska

NUORTEN YKSINHUOLTAJAÄITIEN KOKEMUKSIA
RASKAUDEN JATKAMISESTA JA ÄITIYDESTÄ

Terveystenhoitotyön koulutusohjelma,
Sosiaalialan koulutusohjelma

2015

NUORTEN YKSINHUOLTAJAÄITIEN KOKEMUKSIA RASKAUDEN JATKAMISESTA JA ÄITIYDESTÄ

Saikkonen, Juulia & Puska, Piola

Satakunnan ammattikorkeakoulu & Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki

Terveystieteiden koulutusohjelma/ Sosiaalialan koulutusohjelma

Toukokuu 2015

Ohjaajat: Mikkonen-Ojala, Tiina & Lindholm, Marja

Sivumäärä: 66

Liitteitä: 3

Asiasanat: nuori, äitiys, nuoren raskaus, yksinhuoltaja, sosiaalinen tuki, kvalitatiivinen tutkimus

Opinnäytetyössä kuvataan nuorten yksinhuoltajaäitien kokemuksia äitiydestä ja yksinhuoltajuudesta sekä selvitetään, mitkä tekijät vaikuttivat nuoren päätökseen jatkaa raskautta. Opinnäytetyö tehtiin Itu-projektille, joka toimii Tampereen NNKY:n alaisuudessa. Itu-projekti tarjoaa tukea kriisiraskaustilanteissa sekä abortin jälkeen.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelun avulla. Tutkimusta varten haastateltiin kolmea nuorta yksinhuoltajaäitiä, jotka ovat olleet ensimmäisen kerran raskaana alle 20-vuotiaina. Haastattelun osallistuneet nuoret äidit olivat kaikki Itu-projektin asiakaspiiriin kuuluvia. Tutkimusaineisto analysoitiin teemoittelun ja tyypittelyn avulla.

Tutkimustulosten mukaan nuorten päätös raskauden jatkamisesta oli heidän oma itsenäinen valintansa. Päätös raskauden jatkamisesta perustui nuorten omaan vakaumukseen ja etiikkaan sekä ajatukseen kohtalon tarkoituksesta. Nuoret kokivat oman äitiytensä luonnollisena ja yksinhuoltajaäitinä olemisen itselleen luontevana vanhemmuuden muotona. Nuoret kokivat oman äitinsä tärkeimpänä tukijana raskauden aikana ja etenkin lapsen syntymän jälkeen. Nuoret olivat tyytyväisiä saamaansa tukeen.

Tuloksia voidaan hyödyntää jatkossa Itu-projektin nuorten äitien toimintaa kehitettäessä. Tuloksien avulla voidaan myös lisätä sosiaali- ja terveysalan toimijoiden ymmärrystä nuorten äitien moninaisia elämäntilanteita ja tarpeita kohtaan.

YOUNG SINGLE MOTHERS' EXPERIENCES OF CONTINUED PREGNANCY AND MOTHERHOOD

Saikkonen, Juulia & Puska, Piola

Satakunta University of Applied Sciences & Diaconia University of Applied Sciences South, Helsinki

Degree Programme in nursing/ Degree Programme in Social Services

May 2015

Supervisors: Mikkonen-Ojala, Tiina & Lindholm, Marja

Number of pages: 66

Appendices: 3

Keywords: teenager, motherhood, teenage pregnancy, single parent, social support, qualitative study

This thesis describes young single mothers' experiences of being a mother and a single parent. It also investigates the reasons which have lead to the mothers' decision to carry on with the pregnancy. This thesis was commissioned by the Itu-project, which is part of the YWCA Tampere division. The Itu-project offers support in crisis pregnancy and post-abortion situations.

The thesis was done as a qualitative study and the research data was collected by theme interviewing. Three young single mothers were interviewed for this study, all of whom had become pregnant for the first time before turning twenty. All the young mothers who took part in the interviews were associated with the Itu-project. The research data was analyzed by thematizing and categorizing.

According to the results of the study the young mothers made the decision about continuing the pregnancy independently. The decision to continue the pregnancy was based on the teenagers' own beliefs and ethics as well as the thought of destiny. The teenagers experienced their own motherhood as natural and being a single parent as a natural way of parenting for themselves. The teenagers experienced their own mothers as the most important supporters during pregnancy and after giving birth. The teenagers were content with the support they had gotten.

The results can be used while developing the work among young mothers at the Itu-project. The results can also increase the social- and healthcare professionals' understanding towards the many situations and needs that young mothers experience.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	NUORI JA RASKAUS	7
2.1	Nuoruusikä.....	7
2.2	Nuoren raskaus ja synnytys	8
2.3	Raskaudenkeskeytys ja adoptio raskauden jatkamisen vaihtoehtoina	12
3	ÄITIYS	14
3.1	Varhainen äitiys	14
3.2	Äitiyden ihanteet ja roolit	16
4	YKSIHUOLTAJUUS.....	20
4.1	Yksinhuoltajuus Suomessa	20
4.2	Muuttuva ja monimuotoinen perhe	21
4.3	Nuoret yksinhuoltajaäidit	23
4.4	Yksinhuoltajuuden haasteet	24
5	NUOREN ÄIDIN TUKI	26
5.1	Sosiaalinen tuki	26
5.2	Perhetyö ja neuvola.....	28
6	ITU-PROJEKTI.....	32
7	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	34
8	OPINNÄYTETYÖN AINEISTONKERUUMENETELMÄN VALINTA JA AINEISTON KERUU	35
8.1	Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu	35
8.2	Aineiston keruu ja analysointi	36
9	HAASTATTELUIEN TULOKSET SUHTEESSA AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN	39
9.1	Taustatiedot.....	39
9.2	Raskaus	39
9.3	Lapsen isän suhtautuminen raskauteen	41
9.4	Äitiys ja yksinhuoltajuus.....	42
9.5	Nuoren iän vaikutukset äitiyteen	45
9.6	Nuoren äidin saama tuki	46
10	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	50
11	KESKEISET TUTKIMUKSEN TULOKSET, POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET	53
12	AMMATILLINEN KASVU	58
	LÄHTEET.....	61
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Nuorten raskaudet ovat viime aikoina olleet paljon otsikoissa muun muassa ”Teiniäidit”, ”Toisenlaiset äidit” ja ”Erilaiset äidit” -tv-sarjojen myötä. Marraskuussa 2014 myös uutisoitiin Rovaniemen Korkalovaaran koulun 9-luokkalaisista, joista viisi nuorta oli saman syksyn aikana raskaana. Lapin keskussairaalan ylilääkärin Katja Hämeenojan (2014) mukaan puhutaan ns. teiniraskausbuumista tai nuorten keskuudessa olevasta muoti-ilmiöstä, jossa teiniäitiyttä ja -raskautta ihaillaan (Uusirovaniemi 2014).

Nuorena äidiksi tuleminen nähdään usein ei-toivottuna tapahtumana ja ongelmakeskeisesti (Cacciatore & Janhunen 2008, 14). Nuoret äidit leimataan helposti epäonnistujiksi, sillä vanhemmuus roolina mielletään yleensä aikuisuuteen ja vakiintuneeseen elämäntilanteeseen (Niemelä 2013, 169–170). Nuorista äideistä tehdyissä tutkimuksissa nuoret kuitenkin kokivat äitiyden luonnollisena ja nuorena äidiksi tulemisen positiivisena asiana (Niemelä & Kelhä 2009, 23–24; Hirvonen 2000, 77). Myös nuorten äitien yksinhuoltajuus nähdään usein riskitekijänä perheen hyvinvoinnille ja syynä sen ongelmille. Nuorille yksinhuoltajuus voi kuitenkin olla luonteva vanhemmuuden muoto, joka koetaan pikemminkin itsenäisenä vanhemmuutena ja oman tien kulkijuutena. (Jalonen 2011, 31, 55–56.)

Opinnäytetyön tavoitteena on parantaa nuorina äidiksi tulleiden yksilöllistä kohtaamista ja kokonaisvaltaista tukemista. Opinnäytetyön myötä voidaan myös saada parempia valmiuksia tukea ja kohdata nuoria yllätysraskaustilanteissa olevia naisia. Nuorten raskaudet ovat ajankohtainen aihe, johon halusimme perehtyä. Uskomme, että tulevana sosiaali- ja terveysalan ammattilaisin aiheeseen perehtymisestä on ollut hyötyä meille molemmille.

Opinnäytetyö käsittelee nuorten alle 20-vuotiaana lapsen saaneiden yksinhuoltajaäitien kokemuksia äitiydestä ja raskauden jatkamisesta. Opinnäytetyön aihetta käsitel-

lään nuoren raskauden, äitiyden, yksinhuoltajuuden sekä nuoren äidin tuen näkökulmista. Työelämäyhteistyötahona toimii Tampereen NNKY:n (Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys) Itu-projekti, joka esitti toiveen opinnäytetyöstä raskauden jatkamisen näkökulmasta. Aihetta on tutkittu varsin vähän ja sen avulla voitaisiin kehittää Itu-projektin nuorten äitien tukimuotoja eteenpäin ja toivomme, että työstä on hyötyä myös laajemmin sosiaali- ja terveysalan kentällä.

2 NUORI JA RASKAUS

2.1 Nuoruusikä

Yhteiskunnassamme on ikärajoja, jotka perustuvat lakeihin ja asetuksiin sekä yhteiskunnallisiin suosituksiin ja sopimuksiin. Nuorisolaissa määritellään nuori alle 29-vuotiaaksi, kun taas lastensuojelulaissa nuori on 18–20-vuotias. Laissa lapsen elatuksesta sanotaan, että alle 18-vuotiaalla lapsella on oikeus saada vanhemmiltaan elatus-ta, jolloin valtion takaaman lapsilisän maksu päättyy kun lapsi täyttää 17-vuotta. Lisäksi täysi-ikäinen 18-vuotias nuori on laillisesti tarpeeksi vanha menemään naimisiin. (Nuorisolaki 72/2006, 2§; Lastensuojelulaki 417/2007, 6§; Laki lapsen elatuksesta 704/1975, 3§; Lapsilisälaki 796/1992, 1§; Avioliittolaki 234/1929, 4§). On kuitenkin otettava huomioon ettei aikuisuus tai täysi-ikäisyys ole riippuvainen vuosien määrästä, vaan aikuisuutta voidaan kuvata prosessina ja tapahtumasarjana, joka jatkuu läpi elämän (Dunderfelt 2011, 92).

Nuoruusikä on aikaa, jolloin nuoren on opittava ohjaamaan omasta yksilöllisyydestään lähtien omaa elämäänsä yhä tietoisemmin suhteessa muihin ihmisiin ja ympäristöön. Tämä oppimisprosessi jatkuu koko ihmisen elämän ajan, mutta nuoruudessa se on kuitenkin erityisen intensiivistä. (Dunderfelt 2011, 85.) Nuoruusvaihe on moniulotteinen nyky-yhteiskunnassamme ja nuoren siirtymät kohti aikuisuutta tapahtuvat vähitellen. Nuoruudessa yksilön elämää koetetaan selittää muun muassa iän eri ulottuvuuksien kautta, mutta eri elämänaalueiden välillä voidaan huomata vaihtelevuutta. Ristiriitaisuutta luo esimerkiksi se, että kronologiselta iältään huomattavasti alaikäinen nuori saattaa ulkoiselta olemukseltaan näyttää ikäistään vanhemmalta. (Aapola 2013, 254.)

Aalbergin ja Siimeksen (2007, 67) mukaan nuoruus sijoittuu 12–22 ikävuosien väliin. Nuoruusiän lopputuloksena syntyy suhteellisen muuttumaton aikuisen ihmisen persoonallisuus. Nuoruuden kehityksellisenä päätehtävänä voidaan pitää itsenäisyyden eli autonomian saavuttamista. Autonomian saavuttaakseen, nuoren on ratkaistava

ikäkauteen kuuluvat kehitykselliset tehtävät. Nuoren on irrottauduttava lapsuuden vanhemmistaan, heidän tarjoamasta turvasta ja heihin kohdistuvista toiveista, sekä löydettävä omat vanhempansa uudelleen aikuisen tasolla. Toisena kehityksellisenä tehtävänä nuoren tulee jäsenellä puberteetin johdosta tapahtuvan ruumiinkuvan, seksuaalisuuden ja seksuaalisen identiteetin tapahtumia ja tuntemuksia. Viimeisenä kehityksellisenä tehtävänä nuoren on opittava turvautumaan myös ikäistensä apuun nuoruusiän kasvun ja kehityksen aikana. (Aalberg & Siimes 2007, 67–68.)

Nuoruus voidaan karkeasti jakaa varhaisnuoruuteen, varsinaiseen nuoruuteen sekä jälkinuoruuteen. Puberteetti alkaa usein varhaisnuoruudessa 12–14-vuotiaana. Varhaisnuoruudessa nuori kokee monenlaisia kuohuttaviakin tunteita. Nuori kohtaa myös oman selkiytymättömyytensä, sekä elää ristiriitojen keskellä. Omaa kehoa ei kunnolla vielä hallita. Nuori kokeilee myös itsenäistymistä ja omista vanhemmistaan irtautumista. Ikävuodet 15–17 voidaan määritellä varsinaiseksi nuoruudeksi. Nuoren persoonallisuus alkaa selkiytyä ja hän alkaa samaistua vanhempiinsa sekä ikäisiinsä. Nuori alkaa sopeutua omaan kehoonsa ja tässä ikävaiheessa seksuaalisuuden kehitys on keskeistä. Jälkinuoruudessa, 18–22-vuotiaana, nuori alkaa hahmottaa aikaisempia kokemuksiaan ja ymmärtää kokonaisuutta naisena ja miehenä olemisesta. Nuoren ajatusmaailma muuttuu enemmän toisia huomioon ottavaksi. Nuori osaa myös ajatella itsensä osana yhteiskuntaa, eikä enää pelkästään osana lapsuuden perhettään. Vastuun ottaminen ja omien päätösten tekeminen on nuorelle jo luontevampaa. (Aalberg & Siimes 2007, 68–71.)

2.2 Nuoren raskaus ja synnytys

Vuonna 2013 ensisynnyttäjien keski-ikä oli 28,5 -vuotta. Ensisynnyttäjien keski-ikä on koko ajan noussut edellisistä vuosista. Kaikista synnyttäneistä naisista alle 20-vuotiaana synnyttäneiden osuus oli 2 prosenttia, mikä taas on hieman vähentynyt viime vuosista. Synnytyksiä vuonna 2013 oli kaikkiaan 57 728, joista alle 20-vuotiaana synnyttäneiden osuus oli 1150. Pirkanmaalla alle 20-vuotiaana synnyttäneitä naisia oli 86. (Vuori & Gissler 2014, liitetaulukot 1 ja 5.)

Raskaus voi alkaa yllättäen eli niin sanotusti yllätysraskautena. Raskaus voi tällöin olla yhtä hyvin toivottu tai ei-toivottu. Täysin suunnitelmien vastaisesti, esimerkiksi ehkäisyn pettäessä, alkanut yllätysraskaus saattaa tuntua kriisiltä ja ainoana ratkaisuna tähän voidaan ajatella raskaudenkeskeytystä. Tilanne saattaa kuitenkin hetken mietinnän jälkeen kääntyä iloksi, jolloin päätetäänkin jatkaa raskautta. Raskauden toteamisen jälkeen voi silti mielessä olla ristiriitaisia ajatuksia ja tunteita. (Kauranen 2011, 17; Kelhä & Niemelä 2009, 23.)

Eila Hirvonen (2000) on väitöskirjassaan kuvannut ja tulkinnut nuorten alle 18-vuotiaina äidiksi tulleiden raskauksia, tulevaa vanhemmuutta ja elämäntilannetta, sekä lisäksi tarkastellut nuorta äitiysneuvolan asiakkaana. Hanna Särkiö (2002) on puolestaan Pro gradu -tutkielmassaan selvittänyt nuorten alle 18-vuotiaiden äitien voimavaroja. Myös Anja Saukkomaa (2013) on tutkinut nuorten äitien kokemuksia ja ajatuksia raskaudesta ja vanhemmuudesta, hänen tutkimuksessaan kaikki nuoret äidit olivat yksinhuoltajia.

Aikaisemmista tutkimuksista käy ilmi, että nuoren raskaus on lähes poikkeuksetta suunnittelematon yllätysraskaus. Nuorelle tieto omasta raskaudestaan saattaa aluksi aiheuttaa voimakkaita tunnetiloja kuten paniikkia, shokkia ja tunteiden myllerrystä pelosta iloon. Päätös raskauden jatkamisesta on tutkimusten mukaan kuitenkin nuoren oma itsenäinen valinta, vaikka läheisten tuki koetaankin tärkeänä. Joskus tilanne on kuitenkin sellainen, että nuori on jäänyt yksin päätöksensä kanssa, minkä vuoksi päätöksenteko ei olekaan aivan helppo ja yksinkertainen. Vaikeimmaksi päätöksenteko koetaan silloin, kun tulevan lapsen isä ei halua tai pysty olemaan tukena päätöksessä. (Hirvonen 2000, 71–74; Saukkomaa 2013, 55–57.)

Raskaus ei välttämättä rajoita nuoren elämää. Nuori voi elää normaalia elämää ja tehdä samoja asioita kuin ennenkin. Monelle raskaus voi tuoda myönteisenä vaikutuksena myös sen, että epäsäännöllinen elämä ja riskikäyttäytyminen, kuten tupakointi tai alkoholin ja huumeiden käyttö, loppuu tai vähenee huomattavasti (Hirvonen 2000, 53; Saukkomaa 2013, 56; Särkiö 2002, 42). Raskauden näkyminen voi myös olla itsessään voimaannuttavaa ja antaa nuorelle ilon ja ylpeyden aiheita. (Hirvonen 2000, 77; Saukkomaa 2013, 58.)

Nuoren äidin ja lapsen ongelmat miellettiin pitkään äidin nuoresta iästä johtuviksi. Viime vuosikymmenten aikana on huomattu, että mahdolliset ongelmat ovatkin moninaisten sosioekonomisten taustatekijöiden aiheuttamia. Nuoren varhaiselle raskaudelle altistavia tekijöitä ovat psyykkiset ongelmat, rikkinäinen perhetausta ja koulukiusaaminen. Koulukiusaajilla on myös suurempi riski tulla nuorena äidiksi kuin koulukiusatuilla. Nuoren raskaaksi tulemisen syyt, kuten heikko sosiaalinen tilanne, päihteiden käyttö ja riittämätön sosiaalinen tuki vaikuttavat myös lapsen syntymän jälkeen. (Halonen & Apter 2010, 882–883; Lehti, Sourander, Klomek, Niemelä, Siljanmäki, Piha, Kumpulainen, Tamminen, Moilanen & Almquist 2011, 52–53.)

Venla Lehti (2013) on tutkinut väitöskirjassaan kahdeksan vuoden iässä arvioitujen erilaisten tekijöiden yhteyttä äidiksi tulemiseen alle 20-vuotiaana. Tutkimustulosten mukaan nuorten äitien tyttäret tulevat vanhempien äitien tyttäriä todennäköisimmin nuorena äideiksi ja matalasti koulutettujen äitien tyttäret tekevät muita todennäköisimmin raskaudenkeskeytyksen. Lisäksi muussa kuin kahden biologisen vanhemman muodostamassa perheessä kasvamisen, on tutkimuksen mukaan yhteydessä nuorena äidiksi tulemiselle ja raskaudenkeskeytykselle. Käytösongelmat nousivat psyykkisistä tekijöistä keskeisimmäksi nuorena vanhemmaksi tulemistä ja raskaudenkeskeytystä ennustavaksi tekijäksi. Myös kiusaamiskäyttäytymisellä oli tässä tutkimuksessa merkitystä nuorena äidiksi tulemiselle. (Lehti 2013, 2, 71.)

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaiseman äitiysneuvolaoppaan (2013) suosituksissa määritellään äidin nuori ikä yhdeksi lisäseurantaa vaativaksi erityistilanteeksi. Nuoren raskauteen liittyy paljon erilaisia riskitekijöitä. Riski on kohonnut joihinkin epämuodostumiin, kuten gastroskiisiin eli vatsanpeitteiden sulkeutumishäiriöön, sekä sikiön kasvuhäiriöihin, alhaiseen syntymäpainoon, ennenaikaiseen synnytykseen ja vastasyntyneiden kuolleisuuteen. Synä riskitekijöiden aiheuttamiin komplikaatioihin tai muutoksiin voivat olla nuoren biologinen kypsyttömyys, elintavat tai äitiyshuollon palveluiden riittämätön käyttö. (Rahkonen & Klemetti 2013, 210–211.)

Nuori, joka on raskaana saatetaan helposti leimata epäonnistujaksi. Yhteiskunnassa nuoren elämään ajatellaan kuuluvan vapaus ja pitkä nuoruus sekä koulutus- ja urakeskeisyys. Media ja erilaiset asiantuntijat pitävät raskaana olevia nuoria pääasiassa

ongelmallisina tyttöinä, joilla ei ole ollut taitoa ja valmiuksia ehkäistä raskautta. Nuoren raskaus liitetään usein myös lyhyeen tai satunnaiseen seurusteluun. (Hirvonen 2002, 166.) Kun nuori päättää jatkaa raskauttaan ja valitsee varhaisen vanhemmuuden, hän poikkeaa omalla tavallaan perinteisestä äitiydestä. Vaikka nuoren valinta kertookin nuoren arvostamista perinteisistä pehmeistä arvoista joita ovat koti, perhe, äitiys ja vastuuntunto, pitää muu ympäristö häntä paheellisena ja tietämättömänä. Tämä johtaakin usein täysin tarpeettomaan moralisointiin. (Hirvonen 2002, 168.)

Noora Oinonen ja Anna-Stiina Ylimaa (2014) ovat opinnäytetyössään tutkineet nuorina äidiksi tulleiden kokemuksia raskaudesta ja äitiydestä. Tutkimuksen aineisto oli kerätty nuorten äitien kirjoittamista internetpäiväkirjoista eli blogeista. Tutkimusten tulosten mukaan nuoren negatiiviseen synnytyskokemukseen vaikuttivat nuoren yksinäytyminen synnytyksessä. Pelkoa aiheutti synnytyksen aikaisen tukihenkilön puuttuminen tai henkilökunnan vähäinen läsnäolo nuoren luona. Nuoret jäivät myös miettimään negatiivisia kokemuksia pitkään synnytyksen jälkeenkin. Osa nuorista koki saaneensa pysyvän trauman huonosta synnytyskokemuksesta. Tulevaan synnytykseen liittyen nuoret pitivät tärkeänä keskustelua läheisten kanssa. Se myös vähensi synnytykseen liittyvää pelkoa ja jännitystä. (Oinonen & Ylimaa 2014, 26–29, 36.)

Marjo Kuortti (2012) on kuvannut tutkimuksessaan 15–19-vuotiaiden suomalaisten tyttöjen seksuaaliterveyttä ja -kulttuuria sekä seksuaalisuuteen liittyviä arvoja ja käsityksiä, joiden kautta voidaan ymmärtää niistä seuraavia valintoja. Tutkimuksessa tulee ilmi seitsemän erilaista tulkintakehystä liittyen nuoren suunnittelemattoman raskauden päätöksentekoon. Ensimmäinen tulkintakehys on rationaalisuuskehys, jossa keskeisimpänä ovat rationaalisuus, päämääriin pääseminen ja arkielämän hallittavuus. Toinen on sosiaalisen tuen ja perheyhteyden kehys, jossa keskeisiä tekijöitä ovat yhteen kuuluminen, perhe ja ihmissuhteet. Kolmantena on kypsyyshkehys, jossa arvioinnin kohteena ovat aikuisuuden tunne ja kypsyysh. Neljäs on kohtalokehys, jossa tapahtumat voidaan selittää joko johdatuksena tai sattumana. Viides kehys on kultaisen nuoruuden kehys, jossa pääseikkoina ovat nautinto ja itsensä toteuttaminen. Kuudes on eettisen vastuun kehys, jossa painottuvat moraaliset pohdinnat siitä, mikä on oikeaa ja hyvää sekä viimeisenä terveyskehys, jossa puntaroidaan terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä seikkoja. Tutkimuksen haastatteluissa suunnittelematon raskaus oli tyttöjen suurin pelko liittyen seksuaaliseen käyttäytymiseen. Tytöt pohtivat

suunnittelematonta raskautta monista näkökulmista. Eniten pinnalle nousivat rationaalisuuteen liittyvät tekijät kuten koulusta valmistuminen ja taloudellinen toimeentulo. Tärkeimpänä päätöksenteon kannalta näyttäytyi kuitenkin omien vanhempien ja poikaystävän suhtautuminen tilanteeseen eli sosiaalinen tuki. (Kuortti 2012, 8–9, 84–89.)

2.3 Raskaudenkeskeytys ja adoptio raskauden jatkamisen vaihtoehtoina

Raskauden jatkamisen sijaan on vaihtoehtona raskaudenkeskeytys tai lapsen pitämisen sijaan lapsi voidaan myös sijoittaa toiseen perheeseen adoptoimalla. Nainen voi päätyä harkitsemaan raskaudenkeskeytystä monista eri syistä ja monissa eri elämäntilanteissa. Raskaudenkeskeytyksen harkinnassa yksi syy voi olla se, että lapsi ei sovi naisen senhetkiseen elämäntilanteeseen. (Kauranen 2011, 15.) Laki raskauden keskeyttämisestä määrittelee säännökset, joiden perusteella raskaus voidaan naisen pyynnöstä keskeyttää. Raskaana oleva nuori voi keskeyttää raskautensa lain nojalla elämäntilanteissa, joissa elämänolot ja olosuhteet huomioon ottaen lapsen synnyttäminen ja hoito olisi huomattava rasitus. Raskaus voidaan keskeyttää myös sen perusteella, että nuori ei ole vielä täyttänyt seitsemäätoista vuotta. (Laki raskauden keskeyttämisestä 239/1970, 1§.)

Alle 20-vuotiaiden naisten raskaudenkeskeytysten määrä on vähentynyt koko 2000-luvun ajan. Vuonna 2013 keskeytysten määrä väheni eniten alle 20-vuotiaiden ikäryhmässä, jolloin tuhatta vastaavan ikäistä naista kohden tehtiin 10,5 keskeytystä. Luku on vähemmän kuin koskaan vuoden 1970 voimaan tulleen raskaudenkeskeyttämistä koskevan lainsäädännön jälkeen. Vuonna 2002 tehtiin eniten raskaudenkeskeytyksiä. Tuhatta alle 20-vuotiasta kohden tehtiin 16,3 aborttia. (Heino, Gissler & Soimula 2014, 2.)

Tulee aina olemaan lapsia, joille adoptio on paras mahdollinen vaihtoehto. Adoptio on vaihtoehto lapsen pitämiselle, jonka kautta lapsi saa biologisten vanhempien tilalle uuden perheen. Suomessa syntyneitä lapsia adoptoidaan noin 30–50 vuosittain. Lapsen biologisilla vanhemmilla on harkinta-aikaa kahdeksan viikkoa lapsen syntymän jälkeen. Kun harkinta-aika on kulunut, he tekevät päätöksen lapsen luovuttami-

sesta adoptioon. (Adoptioperheiden www-sivut 2015.) Suomessa adoptiolain tarkoituksena on turvata ja edistää lapsen parasta. Adoptiopäätöksissä ajatellaan ensisijaisesti lapsen etua. Nykyisen adoptiolakiin on lisätty niin kutsuttu avoin adoptio, jossa lapsella on oikeus tavata aikaisempaa vanhempaansa tai pitää häneen yhteyttä. (Adoptiolaki 22/2012, 1§–2§, 58§.)

3 ÄITIYS

3.1 Varhainen äitiys

Äidiksi tulemisen ikä on suuresti vaihdellut kautta historian aikojen. Ei ole olemassa tiettyä iän määrettä, jolloin nainen olisi valmis äidiksi. Vanhemmuus roolina mielletään kuitenkin yleensä aikuisuuteen ja vakiintuneeseen elämäntilanteeseen. Sen sijaan nuoren valitsema varhainen äitiys näyttäytyy suhteessa tähän yleisiä normeja rikkovana ja poikkeavana. Nuoruus nähdään vapauden ja itsensä etsimisen elämänvaiheena, johon vanhemmuuden tuomat haasteet ja vastuu eivät sovi. Nuorten äidiksi tuleminen nähdään siis usein ei-toivottuna tapahtumana ja hyvin ongelmakeskeisesti. (Cacciatore & Janhunen 2008, 14; Niemelä 2013, 169–171; Kuortti, Jähi, Lindfors & Kosunen 2011, 144.)

Nuorten yksinhuoltajuus ja aviottomuus eivät ole enää stigmoja samassa määrin kuin ennen. Nuoret äidit kokevat kuitenkin yhä paheksuntaa valinnoistaan ja paineita suorittaa elämä oikeassa järjestyksessä. Nuoren koulutukseen tarjotaan tukea, mutta perheen perustamiseen tukea on vaikeampi saada. Raskaus nähdään riskinä sekä nuorelle itselleen että yhteiskunnalle, sillä nuoren raskaus ja äitiys vaatii yhteiskunnalta erityistä tukea ja huolenpitoa. Kesken nuoruuden äidiksi tulemisen uskotaan johtavan pysyvään köyhyyden kierteseen, yksinhuoltajuuteen, psyykkisiin ongelmiin ja heikkoon asemaan työmarkkinoilla. (Niemelä 2013, 169–171; Kuortti ym. 2011, 144; Niemelä & Kelhä 2009, 29.)

Monet tyypillisesti tiettyyn ikävaiheeseen kuuluvat ilmiöt ovat irtautuneet kronologisesta iästä ja ovat entistä hyväksytympiä monessakin ikävaiheessa. Esimerkiksi nykyään painotetaan elinikäistä oppimista, vaikka aikaisemmin opiskelun ajateltiin kuuluvan nuoruuteen ja aikaan ennen työelämää astumista. Myös äidiksi tuleminen eri ikävaiheissa on entistä hyväksyttävämpää ja alle 20-vuotiaana äidiksi tuleminen yhä yleisempää. Nykyään tulevaisuuden ajatellaan määräytyvän entistä enemmän yksilön omien kykyjen ja resurssien mukaan. Aikuistumiseen vaikuttaa siis se, kuin-

ka nopeasti ja millä tahdilla nuori omaksuu nyky-yhteiskunnassa tarvittavat ja vaadittavat kyvyt. (Oinonen 2001, 109, 119; Korhonen 2002, 39; Aapola 2013, 259; Niemelä & Kelhä 2009, 29.)

Nuorilla äideillä on vastassa ikään kuin kaksoishaaste, samaan aikaan olisi selvitettävä nuoruuden ja aikuistumisen kehitystehtävistä ja sopeuduttava äidin rooliin. Tällaisessa tilanteessa nuori tarvitsisi kaiken sen tuen, mitä on tarjolla kasvavalle nuorelle, mutta myös kaiken tuen, mikä kuuluu jokaiselle äidille. Nuoruuden vaihe vaikuttaa myös äitiyden kokemuksiin, esimerkiksi alaikäinen nuori äiti on omien vanhempiensa huoltajuuden alainen ja lainsäädännön näkökulmasta vielä itsekkin lapsi. Kuitenkin nuoruus ei itsessään vaikuta äitiyteen vaan kyse on pikemminkin nuoren yksilöllisistä valmiuksista, kypsyydestä ja elämäkokemuksesta. Ikä ei siis ole oikea asia määrittelemään hyvää äitiyttä. (DeVito 2010, 26; Särkiö 2002, 97–98.)

Aikuisuutta määritteleviä asioita ovat taloudellinen riippumattomuus, oma koti ja perhe. Myös avioliitto ja vanhemmuus ovat perinteisiä ja yleisesti hyväksytyjä aikuisuutta määritteleviä tekijöitä. Vakiintuminen, vastuullisuus ja velvollisuudet liitetään myös aikuisuuteen ja ne ovat asioita, jotka tulevat vanhemmuuden myötä. Nykyisin perheitä perustetaan entistä myöhemmin ja perheet sekä parisuhteet ovat moninaisempia. (Oinonen 2001, 109, 119; Korhonen 2002, 39; Aapola 2013, 259.)

Vaatimustaso hyvästä vanhemmuudesta ja siitä, mitä vanhempien tulisi lapsilleen tarjota, on muuttunut. Lasten saamista pyritään lykkäämään aikaan, jolloin taloudelliset resurssit ja oman persoonallisuuden kypsä kehitystaso ovat vaadittavat hyvän lapsuuden turvaamiseksi. Nykyään hyvään lapsuuteen ei enää riitä vain koti, vaatteet, ruoka ja rakkaus. Hyvän lapsuuden elämäneväiksi tarvitaan lisäksi laadukasta koulutusta, kehittäviä harrastuksia ja mielekästä yhdessäoloa. Nuorena lapsen saaneiden yksinhuoltajaäitien ei sen sijaan katsota pystyvän tarjoamaan lapsilleen vastuullisen vanhemmuuden turvaamaa hyvää lapsuutta. (Oinonen 2001, 121.)

Anna Niemelä ja Minna Kelhä ovat kumpikin tehneet väitöskirjan nuorten äitien kokemuksista ja perheen perustamisesta nuorella iällä. Yhteisessä artikkelissaan Niemelä ja Kelhä (2009) avaavat tutkimustuloksiaan, joiden mukaan nuorena raskaaksi tuleminen voi olla paljon muutakin kuin vahinko, joka viivyttää koulutus- ja uraput-

keen pääsyä. Varhainen äitiys nähdään tutkimukseen osallistuneiden äitien kokemuksissa positiivisena asiana, mikä tuo valmiuksia myös opiskeluun ja työelämään. Äitiys antaa nuorelle miettimisaikaa uravalintaan ja nuorelle saattaa olla työmarkkinoilla etua siitä, että lastentekovaihe on ohi. (Niemelä & Kelhä 2009, 23–24.)

Nuorten äitien mukaan äitiyteen opitaan luonnostaan, ilman pitkiä valmistautumisprosesseja. Aikuisia äitejä kuvaillaan artikkelissa täydellisyyttä tavoitteleviksi ja ylihuolehtiviksi äideiksi, jotka sortuvat käyttämään ikään kuin liian hyvää äitiyttä, jolloin hyvä muuttuu kielteiseksi. Nuoret äidit osaavat sen sijaan tarttua äitiyteen spontaanisti, sopivan rennosti ja realistisesti. Hyvänä äitiytenä tutkimuksiin osallistuneet nuoret pitivät asioita, jotka eivät riipu elintasosta, koulutuksesta tai sosiaalisesta taustasta. Lasten saamisen lykkääminen sen sijaan ajateltiin materialistisena ja urakeskeisenä. (Niemelä & Kelhä 2009, 26–29.)

Varhainen äitiys näyttäytyy usein myös stereotyyppisesti nuoruuden menettämisen näkökulmasta. Niemelän ja Kelhän tutkimuksiin osallistuneet nuoret kokivat äitiyden ennen kaikkea myönteiseksi käänteeksi elämässä, joka edustaa erilaista, parempaa nuoruutta. Äitiys tuo sisältöä elämään eri tavalla kuin nuoruuteen normaalisti kuuluva hengailu ja juhliminen. Varhaisen äitiyden kautta nuori voi helpommin ymmärtää murrosikäistä lasta, koska ikäero ei ole liian suuri. Varhaiseen äitiyteen kiteytyykin parhaat puolet sekä nuoruuden että aikuisuuden kulttuurisista sisällöistä. (Niemelä & Kelhä 2009, 23–26.)

3.2 Äitiyden ihanteet ja roolit

Raskautta voidaan pitää siirtymävaiheena naisen elämässä samalla tavalla kuin puberteettia tai menopaussia. Raskaudessa naisen keho muuttuu ja valmistaa naista psykologisiin muutoksiin ja vanhemmuuteen. Raskautta ja äidiksi tulemistä pidetään yleensä myönteisenä siirtymävaiheena elämässä. Raskaus ja vanhemmaksi tuleminen pitää kuitenkin sisällään sekä mahdollisuuksia ja menetyksiä että iloa ja surua. Äidiksi tuleminen myötä naisen identiteetti muuttuu ja nainen voi kokea tarvetta elämänsä priorisointiin ja elämänkatsomuksensa tarkastamiseen. (Brodén 2006, 23–25.)

Raskaus, synnytys ja äidiksi tuleminen ovat naisen elämään liittyviä kehitystehtäviä ja käännekohtia. Äidiksi tuleminen on kriisin omainen tapahtuma etenkin ensimmäisen raskauden kohdalla. Äitiys vaatii naiselta sopeutumista ja orientoitumista uusiin äitiyden tuomiin vaatimuksiin. Äidiksi kasvamiseen kuuluu aktiivinen ja rakentava ongelmien käsittely. Äitiys voidaan myös kokea ahdistavana ja vaikeana. Naisen kokemukseen omasta äitiydestään vaikuttaa pitkälti vastavuoroisuus lapsen kanssa. Myös lapsen isän ja muiden läheisten tuella on suuri merkitys naisen äitiyden kokemukseen. Yksinhuoltajaäideillä omaisten tuki ja vuorovaikutus läheisten kanssa korostuu entisestään. Äidin kokemukseen omasta äitiydestään vaikuttaa siis sekä naisen henkilökohtaiset voimavarat että ulkoiset tekijät. (Siltala 2006, 174–176; Vuori 2002, 8; Piensoho 2001, 68.)

Äitiys on kautta aikojen ollut yksi yhteiskunnan kantavista voimista. Sodan jälkeisessä Suomessa naiset ja äidit olivat tärkeässä avainasemassa väestönkasvun kannalta ja heitä velvoitettiin ja vastuutettiin olemaan keskeyttämättä alkaneita raskauksia. Nainen onkin ennen vanhaan nähty ensisijaisesti äitinä, vaimona ja perheenemäntänä. Lapsettomatkin naiset ovat perinteisesti saaneet toimia yhteiskunnassa hoivaajan tehtävissä ja hoitaa ammattiaan kuin äiti lapsiaan. Äitejä puhutellaan harvoin naisina. Media luo kuvaa ihannenaaisista kauniina, trendikkäinä, hoikkina, seksikkäinä ja sporttisina ja äitiys harvoin mahtuu tähän kuvaan. Äidit nähdään usein enemmänkin funktiona ja lasten kasvatuksen maaperänä kuin naisina, joilla on omia haluja, haaveita, kokemuksia ja kykyjä. Todellisuudessa naiset ovat usein äitejä, mutta he voivat samanaikaisesti olla kansalaisia, opiskelijoita, rakastajia, eri asioiden harrastajia ja paljon muuta. Kaikkea mitä naiset ovat ja tekevät ei tarvitse enää liittää äitiyteen. Äiti-naista on kuitenkin hyvin helppo syyllistää siitä, että hänellä on omia haluja ja harrastuksia eikä hän esimerkiksi vietä tarpeeksi aikaa lasten kanssa. (Vuori 2002, 4–7; Nätkin 2003, 48; Korhonen 2002, 40–43.)

Äitiys liitetään olennaisena osana naiseuteen vaikka nykyään onkin hyväksyttävää olla nainen olematta äiti. Äitien odotetaan kuitenkin kantavan hoivavastuun lapsesta. Lasten saamisesta puhutaan nykyään entistä enemmän ”hankkimisena” ja ”tekemisellä”, jolloin korostuu valinnan mahdollisuus. Äitiys ja vanhemmuus ovatkin elämänvalintoja muiden joukossa. (Korhonen 2002, 43–44; Nätkin 2003, 47.) Naistutkimuksen mukaan äitiys ja äidillisyyys voidaan nähdä kaikille naisille tyypillisenä ominai-

suutena, huolimatta siitä onko naisella omia lapsia vai ei. Äitiyttä voidaan tarkastella myös suvun jatkamisen näkökulmasta eli kykynä tulla raskaaksi ja synnyttää lapsi. Kaikki naiset voidaan siis nähdä potentiaalisina äiteinä heidän fyysisten ominaisuuksien perusteella. Naistutkimuksessa äitiyttä tarkastellaan lisäksi hoito- ja kasvatustehävän kautta, mikä yhdistyy myös muihin näkökulmiin. (Piensoho 2001, 58.)

Vanhemmuus vaikuttaa naisen elämään työuran, taloudellisen aseman ja itsenäisyyden kannalta eri tavalla kuin miehen elämään. Äitiysloma katkaisee naisen työuran ainakin hetkeksi ja naisen sosiaalinen sekä taloudellinen itsenäisyys heikkenee. Pitkä äitiysloma päivärahoineen toisaalta turvaa lapsen hoitamisen kotona ja sallii kokonaisvaltaisemman äitiyden. Perhe merkitsee naisen arkeen usein kahta työpäivää: palkallista päivätyötä ja palkatonta kotityötä. Naisen tasapainottelu työäidin ja kotiäidin välillä luo ikään kuin kaksoistaakan, jonka haasteista on arjessa selviydyttävä. Näistä riskeistä huolimatta enemmistö kuitenkin valitsee vanhemmuuden. Lapset edustavat monelle nuorelle aikuiselle turvaa, vakautta ja jatkuvuutta sekä omaan elämään että parisuhteeseen. Tutkimusten mukaan perheelliset avioparit eroavat harvemmin kuin parit, joilla ei ole omia lapsia. (Oinonen 2001, 118–119; Vuori 2003, 40–41; Korhonen 2002, 36.)

Äitiys voidaan nähdä peruuttamattomana mielentilana, josta ei ole paluuta. Äitiys rakentuu koko naisen elämän ajan aina lapsuudesta keski-ikään ja oman lapsen syntymään. Äidiksi tullessaan suhde oman äitiin muuttuu. Nainen joutuu tietyllä tasolla luopumaan tyttären roolistaan ja kasvamaan tasaveroiseksi äidiksi oman äitinsä rinnalle. Myönteinen suhde ja samaistuminen omaan äitiin edesauttavat naisen kasvamista äidiksi ja kypsän äitiroolin kehittymistä. (Piensoho 2001, 71.) Äidiksi tullessaan nainen myös joutuu luopumaan oman identiteettinsä erillisyydestä ja muodostamaan suhteen lapsen kanssa. Äitiys merkitsee suhdetta toiseen ihmiseen, mutta ei sulautumista toiseen. Äitiys kehittyy ja muuttaa muotoaan koko elämänkaaren ajan eikä se koskaan tule valmiiksi. Täydellistä äitiyttä tai äitiä ei ole olemassakaan. Satu Katvalan (2002) tekemän väitöskirjatutkimuksen mukaan hyvänä äitinä pidetään ennen kaikkea sellaista äitiä, joka on lapselleen läsnä. Merkityksellistä ei niinkään ole se tekeekö lapsen kanssa jotain erityistä vaan se, että on aidosti läsnä lapselle. (Siltala 2006, 174–176; Vuori 2002, 8; Katvala 2002, 22.)

Varhaisen vuorovaikutuksen merkitys on erityisen tärkeää sekä lapsen että äidin hyvinvoinnin kannalta. Lapsi vaikuttaa äidin mielentilaan ja säätelee sitä, jolloin on tärkeää, että vastavuoroisessa vuorovaikutussuhteessa mennään lapsen ehdoilla. Äitiyteen ja äidiksi tulemiseen sisältyy valtava määrä erilaisia tunteita, kun naisen elämäntilanne muuttuu täydellisesti. Äitiys muuttaa naisen identiteettiä ja siihen voi liittyä paljon luopumisen kokemuksia. Äitiyden rakentumisen myötä myös äidin psyykinen ja fyysinen kestävyys voi olla koetuksella. (Siltala 2006, 176–178; Piensoho 2001, 70.)

4 YKSINHUOLTAJUUS

4.1 Yksinhuoltajuus Suomessa

Suomessa yhden vanhemman lapsiperheitä on yhteensä 118 315, joista äidin ja lasten muodostamien perheiden osuus on 102 152. (SVT 2013, Liitetaulukko 11.) Yksinhuoltajaaiteja on siis selkeästi enemmistö yksinhuoltajista (Haataja 2009a, 48). Yksinhuoltajuudella tarkoitetaan tavallisesti yhden vanhemman perhettä, jossa asuu yksi vanhempi ja vähintään yksi alaikäinen lapsi. Yksinhuoltaja voi myös olla yhteishuoltaja riippuen siitä onko perheessä tapahtunut avo- tai avioero ja kuinka lasten huoltajuus on järjestetty. Yhteishuoltajuus voi parhaimmassa tapauksessa helpottaa lasten kanssa asuvan lähivanhemman elatusvastuuta ja edesauttaa läheisen lapsi-vanhempisuhteen ylläpitämistä myös muualla asuvaan etävanhempaan. Perhetilastoissa yksinhuoltajaperheet näyttäytyvät kaikki yhden vanhemman perheinä huolimatta siitä millainen sopimus vanhemmilla on huoltajuudesta vai onko kyseessä aito yhden huoltajan perhe. Erotilanteissa yli 90 prosenttia vanhemmista valitsee yhteishuoltajuuden. (Haataja 2009a, 46–47.)

Perinteisesti yksinhuoltajuuden syitä ovat olleet leskeksi jääminen ja lapsen syntyminen avioliiton ulkopuolella. Leskeksi jääminen yksinhuoltajuuden syynä on kuitenkin vähentynyt viime vuosikymmenten aikana yleisen aikuiskuoilleisuuden vähenemisen myötä. Nykyään avioliiton ulkopuolella syntyvistä lapsista suurin osa syntyy kahden vanhemman perheisiin eikä niinkään yksinäisille äideille kuten muutama vuosikymmen sitten. Myös ei-toivotut ja suunnittelemattomat raskaudet ovat vähentyneet ehkäisymenetelmien ja aborttilainsäädännön kehittymisen vuoksi. Nykyään vain n. 7–8 prosenttia lapsista syntyy yhden vanhemman perheisiin. (Haataja 2009a, 48–49.)

Yksinhuoltajuus voi olla haluttu perhemuoto ja tietoinen valinta. On täysin mahdollista myös adoptoida lapsi yksin ja tulla sitä kautta yksinhuoltajaksi. Yleisimmin yk-

sinhuoltajuus on kuitenkin suunnittelematonta. Suurin syy yksinhuoltajuudelle on avo- ja avioerot, mikä selittää myös yksinhuoltajien määrän kasvua. Avioerotilastot antavat kuitenkin puutteellisen kuvan yksinhuoltajuuden yleistymisestä, koska tilastoissa on mukana myös lapsettomien avioerot. Avoliitossa olevat eroavat avioliitossa olevia kolme kertaa yleisemmin ja lapsettomat herkemmin kuin perheelliset. Yksinhuoltajilla on oikeus saada yhteiskunnalta puuttuvia elatusapuja ja korotettua lapsilisää. Kelan lapsilisätilastoista voi myös saada osviittaa yksinhuoltajien määrästä. Todellinen määrä ei kuitenkaan ole tiedossa, sillä kaikki yksinhuoltajat eivät hae korotettua lapsilisää. (Haataja 2009a, 50, 61; Rantalaiho 2009, 43.)

Avoliitosta on tullut avioliiton rinnalle yleisesti hyväksytty perhemuoto, joka lain-säädännössä määritellään avioliitonomaiseksi suhteeksi. Avoliitto usein edeltääkin avioliittoa ja naiset synnyttävät ensimmäisen lapsensa keskimäärin 1,7 vuotta ennen ensimmäisen avioliiton solmimista. Noin 40 prosenttia lapsista syntyykin nykyään avioliittoihin. Avoliitossa puolisoilla ei ole elatusvelvollisuutta toisiaan tai toisen lapsia kohtaan. Yksinhuoltajuus loppuu kun nuorin lapsi saavuttaa täysi-ikäisyyden tai kun yksinhuoltaja solmii avio- tai avioliiton. Käytännössä yksinhuoltajuus voi kuitenkin vielä jatkua. Yksinhuoltajuus päättyy myös silloin, kun lapsi muuttaa pysyvästi pois kotoa. (Haataja 2009a, 51–52, 61.)

4.2 Muuttuva ja monimuotoinen perhe

Perhe käsitteenä mielletään yksityisen elämän alueella olevaksi ydinperheeksi. Vaikka ydinperhe on tilastollisesti edelleen yleisin perheen muoto, sen rinnalle on tullut yksinhuoltajaperheitä, uusperheitä ja samaa sukupuolta olevien vanhempien perheitä. Väestötilastoissa on nykyään jo kymmenen erilaista perheluokkaa. Perinteistä perhekäsitystä voidaan ajatella myös laajemmin käsittämään muitakin läheissuhteita eikä pelkästään verisukulaisia. Tilastoissa perhe näyttäytyy asumisen kautta. Perheeksi siis määritellään henkilöt, jotka asuvat yhdessä ja joilla on virallisesti tai todennäköisesti perhesuhde keskenään. Perheen käsitettä onkin venytetty kattamaan mitä erilaisimpia elämisen muotoja ja sitä voidaan tarkastella sukupuolisuhteiden, sukupolvisuhteiden ja sukulaisuuden näkökulmista. (Forsberg 2003, 10–13; Castrén 2009, 110–111.)

Perhe on monimutkainen kokonaisuus, joka rakentuu erilaisten ihmissuhteiden pohjalle. Perhe koostuu yksilöistä, jotka ovat väistämättä vuorovaikutussuhteessa ja riippuvaisia toisistaan. Perheen sisällä kaikki vaikuttavat kaikkiin eikä yksilöitä voida täysin ymmärtää irrallaan perheen kokonaisuudesta. Jokaisella perheeseen kuuluvalla lapsella ja aikuisella on tärkeä rooli perheen vuorovaikutussuhteiden rakentumisessa. Perheen yleisen toimivuuden kannalta tärkeitä asioita ovat yhteenkuuluvuus, joustavuus, avoimuus, ongelmanratkaisukyvyt ja perhettä vahvistavat uskomusjärjestelmät. Tunnesiteiden läheisyys ja positiiviset vuorovaikutussuhteet auttavat myös turvallisen perheympäristön rakentumisessa. (Broberg & Tähtinen 2009, 155–156.)

Riitta Jallinoja (2009) määrittelee perhettä yhteisyyden käsitteen kautta. Yhteisyys voidaan jakaa yhteisölliseen- ja rakkauden yhteisyyteen. Perhe nähdään erityisenä yhteisönä, joka on taipuvainen pysyviin ihmissuhteisiin. Yhteisöllinen puoli on osa perheen luonnollisuutta ja se syntyy jälkeläisyyden kautta. Perhesuhde ei pääty, vaan isä on lapselleen isä vaikka vanhemmat eroaisivat. Rakkaus on toinen yhteisyyden muoto. Se ei kuitenkaan ole niin tärkeä, sillä rakkaus yksinään ei pidä perhettä koossa. Rakkaus näyttäytyy perheen kokoontuessa yhteen. Silloin perhe juhlii omaa perheyttään ja pahastuu, jos kaikki perheeseen kuuluvat eivät tule paikalle. Perheeseen voi myös pyrkiä vieras, jonka vastaanottamiseen perheet reagoivat eri tavoin. Vieras voi olla esimerkiksi työ, alkoholi, uusperhe, ero, sairaus tai adoptio. Vieras voidaan myös hyväksyä osaksi perhettä ja sovittaa perheen arkeen. (Jallinoja 2009, 9, 16–18.)

Viime vuosikymmenten yhteiskunnalliset muutokset ovat heijastuneet myös perheeseen ja vanhemmuuteen asettaen aiempaa suurempia vaatimuksia ja velvoitteita arjen pyörittämiseen. Epävarmassa ja nopeasti muuttuvassa maailmassa lasten kasvattaminen vaatii vanhemmilta ennen kaikkea sitoutumista, mutta myös vakautta ja päättäväisyyttä sekä aikaa ja läsnäoloa. Perheeseen liittyvät normit ja perhesuhteet ovat aiempaa löyhempiä samalla kun yksilöiden ja yhteiskunnan odotukset perhettä kohtaan ovat lisääntyneet. Muutoksia on tapahtunut myös perheen sisäisissä suhteissa, joiden kuuluisi olla perheen keskiössä ja sen koossa pitävä voima. Arki saattaa kuitenkin olla hyvin kiireistä, jolloin perheenjäsenten yhteinen aika jää vähäiseksi ja suhteet pinnallisiksi. Tämä näyttäytyy avioerojen ja perhemuotojen kirjon lisääntymisenä. (Broberg & Tähtinen 2009, 154; Korhonen 2002, 44.)

Kun yksinhuoltaja solmii uuden liiton, on aina kyse uusperheestä. Uusperheitä ovat perheet, joissa vähintään yksi lapsi ei ole vanhempien yhteinen biologinen lapsi. Hieman yli puolet uusperheiden vanhemmista asuu avoliitossa. Uusperheissä lapset ovat useimmiten vain äidin biologisia lapsia. Erotilanteissa muutos uusperheestä yksinhuoltajaperheeksi on yleisempää naisilla kuin miehillä. Yksinhuoltaja ja hänen lapsensa voivatkin elämänsä aikana kokea useita siirtymiä perhemuodosta toiseen. (Haataja 2009a, 52, 62.)

Perhemuotojen moninaisuus on herättänyt keskustelua lasten hyvinvoinnista erilaisissa perheissä. Aikaisemmin ydinperhettä on pidetty lasten hyvinvoinnin kannalta ainoana oikeana perhemallina. Muut perhemuodot, kuten yksinhuoltajaperheet voidaan nähdä hyvinvointiriskinä ja ongelmapesäkkeinä. Yksinhuoltajuus ei itsessään vahingoita lapsia, ellei siihen liity sosiaalista stigmaa, joka leimaa perheen poikkeavaksi ja epänormaaliksi. Yksinhuoltajuutta ei myöskään ole Suomessa yhteiskunnallisessa keskustelussa nostettu sosiaaliseksi ongelmaksi, kuten monissa muissa maissa. Tämä on osaltaan suojannut yksinhuoltajia leimaantumiselta. (Rantalaiho 2009, 19–20; Nätkin 2003, 17, 30–38; Broberg & Tähtinen 2009, 156–157.)

Avo- tai avioero voi myös muuttaa perheen sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja ja heijastua sitä kautta lasten hyvinvointiin. Huolta lasten hyvinvoinnista kannetaan enemmänkin siitä, kuinka vanhemmat selviytyvät vanhemmuuden tehtävästä ja lasten hoidosta kuin siitä, minkälaisessa perheessä lapset elävät. Yksinhuoltajuutta ei siis enää pidetä riskinä lasten hyvinvoinnille, päinvastoin suhteiden uudelleenjärjestelyn kautta lapsille voi jäädä enemmän aikaa ja tilaa perheessä. Yksinhuoltajaäidit ovatkin tutkimuksissa esittäneet yksinhuoltajuuden itselleen positiiviseksi asiaksi. (Nätkin 2003, 17, 30–38; Broberg & Tähtinen 2009, 156–157.)

4.3 Nuoret yksinhuoltajaäidit

Nuorista alle 25-vuotiaista äideistä yksinhuoltajia on 15,6 prosenttia. Kaikista yksinhuoltajaäideistä nuorten alle 25-vuotiaiden äitien osuus on 5,3 prosenttia. Alle 30-vuotiaista yksinhuoltajaäideistä kolme neljästä on siviilisäädyltään naimattomia.

Noin 60 prosenttia yksinhuoltajaperheistä on yksilapsisia. Nuorimmilla yksinhuoltajaaideilla on nuorimmat lapset ja nuorten yksinhuoltajaäitien lapsilukumäärä on myös pienin. (Haataja 2009a, 58–59, 62.)

Johanna Jalonen (2011) on tutkinut nuoria yksinhuoltajaäitejä ja heidän jaksamistaan arjen ristipaineissa. Tutkimuksen mukaan nuoret alle 25-vuotiaat yksinhuoltajat kokivat yksinhuoltajuuden normaalina ja luontevana. Monet nuorista olivat itse kasvaneet yksinhuoltajaperheessä ja kokivat muiden yksinhuoltajaäitien tuen tärkeänä. Kun lähipiirissä on muitakin yksinhuoltajia, ei omaa tilannetta tarvitse selitellä. Jalonen ehdottaakin, että yksinhuoltajuuden sijaan voitaisiin puhua itsenäisestä vanhemmuudesta. Itsenäinen vanhemmuus käsitteenä korostaa yksin lapsista huolehtivan vanhemman voimaa, pystyvyyttä, oman tien kulkijuutta ja vapautta ympäristön luomista kulttuurisista paineista. (Jalonen 2011, 31, 55–56.)

Haasteellisena yksinhuoltajuudessa Jalosen (2011) haastattelemat nuoret kokivat vähäiset varat. He eivät itse liittäneet yksinhuoltajuuteen negatiivisia piirteitä, mutta kokivat muiden katsovan heitä jollain tapaa huonompina ja heikompina, koska ovat yksinhuoltajia. Yksinhuoltajuus nähdään ulkopuolelta katsottuna usein syynä perheen ongelmille. Yksinhuoltajat eivät itse kuitenkaan koe yksinhuoltajuuttaan merkittävänä identiteetin rakentajana, jonka pohjalta heidät tulisi määritellä. Haastateltavat eivät myöskään kokeneet yksinhuoltajuutta tai äitiyttä esteenä työpaikan saamiselle tai opiskelulle. (Jalonen 2011, 55–56, 59.)

4.4 Yksinhuoltajuuden haasteet

Yksinhuoltajuuteen liittyy monenlaisia haasteita ja ongelmia. Yksinhuoltajat kuuluvat Suomen taloudellisesti heikoimmin toimeentuleviin ryhmiin. Tämä heijastuu suorasti tai epäsuorasti lasten ja vanhempien hyvinvointiin sekä perheilmapiiriin. Jos yksinhuoltaja kokee taloudellisen tilanteen vakaaksi, hän kokee myös perheen toimivuuden myönteisempänä ja selviytyvänsä vanhemmuudesta paremmin. Taloudellisesti huonoimmassa asemassa ovat pienten lasten äidit, jotka ovat useimmiten myös itse nuoria. Toimeentulovaikeuksilla voi olla pitkäaikaisia seurauksia ja ne voivat johtaa ongelmien kasautumiseen. Lapsista huolehtiminen saattaa kärsiä, kun perheen

vanhempi on uupunut taloudellisten ja henkisten paineiden vuoksi. (Broberg & Tähtinen 2009, 157; Forssén, Haataja & Hakovirta 2009, 17.)

Yksinhuoltajaäidit ovat muita äitejä useammin työttömiä tai opiskelijoita, joiden pääasiallinen toimeentulo muodostuu sosiaaliturvasta. Yksinhuoltajaperheissä kuluksen suurin menoerä liittyy asumisen kustannuksiin sekä ruokaan ja juomaan. Nämä yhdessä muodostavat yli puolet yksinhuoltajien kokonaismenoista ja osuus kasvaa tulotason pienentyessä. Kulutusta voidaan pitää yhtenä hyvinvoinnin mittarina ja elämäntavan määrittelijänä. Heikko toimeentulo vaikeuttaa kulutusyhteiskunnassa vallitsevan elämäntavan saavuttamista ja altistaa sosiaaliselle syrjäytymiselle. (Haataja 2009b, 112–113; Niemelä 2009, 115–117, 132.)

Yksinhuoltajaperheissä ilmenevät ongelmat liittyvät enemmän vanhemmuuteen ja lasten kasvatuksen tuomiin haasteisiin, eikä niinkään perheen toimivuuteen ja sen sisäisiin suhteisiin. Yksinhuoltaja joutuu selviytymään monista sellaisista arjen asioista yksin, jotka kahden vanhemman perheessä hoituvat yhdessä kumppanin kanssa. Yksinhuoltajalla on myös vähemmän aikaa ja voimia hoitaa vanhemmuuteen kuuluvia tehtäviä ja velvollisuuksia kuten hoitaa ja kasvattaa lapsia sekä tukea lapsia esimerkiksi koulutehtävissä ja harrastuksissa. Yksinhuoltajuuden kolmea ensimmäistä vuotta pidetään haastavimpina. (Broberg & Tähtinen 2009, 157, 167–168.)

Yksinhuoltajat kokevat usein myös ongelmaksi yksinäisyyden ja vaikean suhteen entiseen puolisoon. Myös omat ja entisen puolison uudet seurustelusuhteet voivat järkyttää perheen sisäistä tasapainoa. Toisaalta yksinhuoltajan vanhemmuutta vahvistavana tekijänä pidetään etävanhemman osallistumista lapsen elämään ja perheen taloudelliseen vastuuseen. Eroilanteissa haasteellisinta vanhemmille on järjestää lapsen asumis- ja tapaamisjärjestelyt. Eron jälkeen äidistä tulee useimmiten perheen lähivanhempi ja vanhemmuus on äitikeskeistä. Näin perheen arkeen tulee lasten kannalta mahdollisimman vähän muutoksia. Perheen arjesta selviytymiseen vaikuttaa kuitenkin pitkälti perheen sisäiset voimavarat ja toimintaympäristö. (Broberg & Tähtinen 2009, 157, 168; Santala 2009, 151–152.)

5 NUOREN ÄIDIN TUKI

5.1 Sosiaalinen tuki

Tässä osiossa tarkastellaan sosiaalista tukea ja sen tärkeyttä nuoren äidin näkökulmasta. Seuraavassa osiossa käsitellään perhetyötä ja neuvolaa tuenantajina nuorelle äidille. Lisäksi saadaan käsitys sosionomin sekä terveydenhoitajan työnkuvasta perheiden parissa. Nuorille äideille tukea antavia tahoja on paljon eikä tarkoituksemme ollut selvittää niitä kaikkia. Olemme poimineet tarkasteluun kuitenkin muutaman tahon, jotka nousivat esille aikaisemmissa tutkimuksissa sekä opinnäytetyötä varten tehdyissä haastatteluissa.

Sosiaalinen tuki on tutkitusti merkittävä asia nuoren äidin sopeutumisessa äitiyteen. Sosiaalisella tuella on aikaisempien tutkimusten mukaan suuri merkitys siihen, valitseeko nuori raskauden jatkamisen sijaan raskaudenkeskeytyksen. Jos kumppanin ei luoteta pysyvän rinnalla, raskaudenkeskeytykseen päätyminen on hyvin todennäköistä. Toisaalta päätökseen jatkaa raskautta saattaa myös vaikuttaa ystävät, jotka ovat samanaikaisesti raskaana tai äitejä. (Kuortti 2012, 108; Hirvonen 2002, 75.)

Nuorten äitien saama sosiaalinen tuki voidaan jakaa ohjaukselliseen tukeen, sosiaaliseen vahvistamiseen ja aineelliseen tukeen. Lapsen syntyminen voi usein lähentää sukua ja vahvistaa perhesiteitä nuoren omiin vanhempiin. Nuoren äidin suhde omaan äitiin on usein yksi merkittävimmistä tuen muodoista. Usein nuoret äidit asuvat vielä lapsuudenkodissaan tai muuttavat sinne takaisin lapsen saatuaan. DeViton (2007) tekemän tutkimuksen mukaan omalta äidiltä saatu sosiaalinen tuki vaikuttaa nuoren äidin kokemukseen omasta äitiydestään. Omaa äitiä pidetään myös vanhemmuuden roolimallina. Lähes kaikki DeViton (2007) ja Särkiön (2002) tutkimuksiin haastatelluista nuorista äideistä mainitsi oman äitinsä tärkeimmäksi sosiaalisen tuen tarjoajaksi. Myös lapsen isä voi olla tärkeä tuki nuorelle äidille. Lapsen isään ei kuitenkaan luoteta yhtä paljon kuin omaan äitiin. Omien vanhempien ja etenkin oman äidin tarjoama tuki koetaan luonnollisena ja tervetulleena. Lastenhoitojärjestelyt voidaan

myös helposti ratkaista lapsen isovanhempien avulla. (DeVito 2007, 17, 20–22; Särkiö 2002, 78–80; Rotkirch & Saloheimo 2008, 81.)

Nuoret äidit kokevat usein yksinäisyyttä uuden elämäntilanteen vuoksi. Äitiys voi herättää nuoressa epätoivon ja turhautumisen tunteita sekä kokemuksen eristäytymisestä ikäryhmän tavallisista toiminnoista. Kaverit eivät enää ymmärrä mitä nuori äiti käy läpi ja ystävyysuhteet kärsivät. Nuori voi kokea epätoivoa uusista ja yllättävistä äitiyden tuomista vaatimuksista. Vertaistuki muiden samassa tilanteessa olevien kanssa on tärkeä osa nuoren äidin sosiaalista tukiverkostoa ja erityisen tärkeää silloin kun sosiaalinen elämä on kutistunut perhepiiriin. Nuorten äitien tapaamisissa äidit voivat muodostaa uusia ystävyysuhteita ja voivat jakaa kokemuksiaan tuoreena äitinä olemisesta ihmisten kanssa, jotka aidosti ymmärtävät mistä puhutaan. Äitien kesken jaetaan neuvoja puolin ja toisin ja saadaan tarvittaessa apua lastenhoitoon. (DeVito 2010, 29–30, 33; Rotkirch & Saloheimo 2008, 83–84.)

Itu-projekti on yksi taho, joka tarjoaa vertaistukea äitiyden tuomaan uuteen elämäntilanteeseen. Itu-projekti järjestää viikoittain avointa kahvilatoimintaa nuorille äideille, yksinhuoltajaäideille ja odottaville äideille. Äideille suunnattua avointa ryhmätoimintaa on Tampereella, Espoossa ja Savonlinnassa. Kahviloissa on ilmainen kahvi tai lounastarjoilu, lapsille omaa ohjelmaa ja äideille vertaistukea sekä viikoittain vaihtuvia käsiteltäviä teemoja. Odottavien äitien kahvilassa käydään läpi synnytykseen, äitiyteen ja vauvan tarpeisiin liittyviä asioita. (Itu-projektin [www-sivut](#) 2015.)

Äitiyden tuoma uusi elämäntilanne voi olla nuorelle erityisen haastava ja yksin selviytyminen mahdotonta. Silloin tarvitaan vahvempaa tukea, jota esimerkiksi ensikodit tarjoavat. Ensi- ja turvakotien liitolla on yksitoista ensikotia ympäri Suomea. Ensikoti tukee nuorta vauvaperhettä arjenhallinnassa ja vanhemmuudessa. Tarkoituksena on turvata lapsen ikätasoa ja tarpeita vastaava hoito ja huolenpito. Vanhempia ohjataan kädestä pitäen vauvan hoitoon ja arjen hallintaan liittyvissä asioissa. Myös vanhemman ja lapsen kiintymyssuhteen muodostumista tuetaan. Äiti voi tulla ensikotiin jo raskausaikana tai lapsen syntymän jälkeen. Myös lapsen isä voi tarvittaessa olla mukana ensikodissa. Asumisaika ensikodissa sovitaan vauvaperheen tarpeiden mukaan. (Ensi- ja turvakotien liiton [www-sivut](#) 2015.)

5.2 Perhetyö ja neuvola

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman KASTE 2012–2015 -ohjelman yhtenä osaohjelmana on lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Erityisenä tavoitteena on vähentää eriarvoisuutta, sekä estää lasten ja nuorten syrjäytymistä, sekä vahvistaa ehkäisevää lastensuojelua ja vähentää huostaanottojen tarvetta. Tavoitteiden saavuttamiseksi on luotu toimenpiteitä. 4. toimenpiteen mukaan kunnissa kehitetään lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelukokonaisuuksia ja otetaan käyttöön toimintamalleja, jotka tukevat perhettä, vanhemmuutta, sekä lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia. Lisäksi 5. toimenpiteen mukaan kunnissa vahvistetaan ehkäiseviä ja varhaisen tuen palveluja, sekä kehitetään lastensuojelua. Perheiden näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että perhekeskustoimintaa laajennetaan perheiden, kuntien sekä järjestöjen yhteistyönä. Lisäksi lastensuojelun avohuoltoa ja perhehoitoa kehitetään ja vahvistetaan lapsiperheiden kotiin vietäviä palveluja. (STM 2012, 22–23.)

Perhetyö vastaa perheen yksilöllisiin tarpeisiin ja toimii tavoitteellisesti tukien perhettä erilaisissa elämäntilanteissa. Perhetyön kohteena olevat perheet voivat olla hyvinkin erilaisissa elämäntilanteissa. Työn kesto ja intensiivisyys vaihtelevat perheen tarpeiden mukaan. Perhetyön tavoitteena on perheen hyvinvoinnin lisääntyminen, itsenäinen selviytyminen arjessa ja kyky hakeutua takaisin palvelujen piiriin tilanteen vaatiessa. (Järvinen, Lankinen, Taajamo, Veistilä & Virolainen 2007, 10, 15; Reijonen 2005, 11.)

Perhetyötä ohjaavia periaatteita ovat asiakaslähtöisyys, perhelähtöisyys ja lapsilähtöisyys. Perhetyö voidaan jakaa ennaltaehkäisevään perhetyöhön ja lastensuojelun perhetyöhön. Ennaltaehkäisevää perhetyötä on esimerkiksi kotipalvelun, neuvolan ja päivähoidon toteuttama perhetyö. Ennaltaehkäisevän perhetyön tarkoituksena on ylläpitää perheen hyvinvointia, ehkäistä elämän muutostilanteista aiheutuvat riskit, tukea perhettä arjessa ja auttaa löytämään perheen sisäiset voimavarat. Ennaltaehkäisevän tuen piirissä on usein perheet, jotka odottavat lasta tai joilla on pieniä lapsia. (Järvinen ym. 2007, 17, 32–35.)

Uudessa sosiaalihuoltolaissa perhetyöllä tarkoitetaan sosiaalihojauksella ja muulla tarvittavalla avulla annettavaa tukemista ja ohjausta voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Uuden sosiaalihuoltolain mukaan lapsiperheellä on oikeus saada kotipalvelua perheen huolenpitotehtävän turvaamiseksi, jos se on asiakkaan edun mukaista. Kotipalvelua voi sosiaalihuoltolain mukaan saada myös synnytyksen ja erityisen elämän- tai perhetilanteen perusteella. Kotipalveluun sisältyy ateria-, vaatehuolto- ja siivouspalveluja sekä palveluja, jotka edistävät sosiaalista kanssakäymistä. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, 2§, 18§, 19§.)

Lastensuojelulaissa perhetyö on määritelty yhdeksi avohuollon tukitoimeksi. Lastensuojelulaissa painotetaan ehkäisevää lastensuojelua, jonka tarkoituksena on edistää ja turvata lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia, sekä tukea vanhemmuutta. Ehkäisevänä lastensuojeluna tarjotaan tukea ja erityistä tukea, sitä tarvitseville perheille ja heidän vanhemmilleen. Perheen ei tarvitse olla lastensuojelun asiakas saadakseen tukipalveluita. (Lastensuojelulaki 417/2007, 3a§.)

Perhetyölle ei siis ole yhtä määritelmää tai tiettyä vakiintunutta työmuotoa. Perhetyötä tehdään eri ympäristöissä, kuten neuvolassa, päivähoidossa, kouluissa, laitoksissa, terveydenhuollossa, sosiaalityössä ja kolmannen sektorin toimijoiden toteuttamana. Perhetyö myös näyttäytyy erilaisena eri ammattiryhmien toteuttamana. Tarkoituksena onkin hyödyntää eri ammattiryhmien taitoja ja osaamista, jotta perhe saisi parhaan mahdollisen avun ja tuen. (Järvinen ym. 2007, 10–11, 15; Uusimäki 2005, 19, 21.)

Neuvolan perhetyö tarjoaa perheille keskusteluapua, jonka tarkoituksena on perheen voimavarojen, parisuhteen, vanhemmuuden ja kasvatuksen tukeminen sekä vahvistaminen. Neuvolan perhetyöntekijä ei tarjoa perheille lastenhoitoa tai kodinhoitoa. Lastenneuvolan ja perhepalveluverkoston perhetyöntekijä tukee ja pyrkii edistämään perheiden elämänhallintaa kotikäyntien avulla. Lastenneuvolaoppaan mukaan jokaisesta kolmesta lastenneuvolan terveydenhoitajaa kohden suositellaan, että olisi yksi perhetyöntekijä, joka tapaisi vanhempia ja tukisi heitä varhaisessa vuorovaikutuksessa sekä ohjaisi erilaisia ryhmiä. (Järvinen ym. 2007, 39.)

Perhetyöntekijä toimii neuvolassa terveydenhoitajan työparina tukea tarvitsevien perheiden parissa. Tuovi Hakulinen-Viitanen (2008) esittääkin, että vaikka tervey-

denhoitaja voi kokea huolta perheen hyvinvoinnista, eivät kaikki huolenaiheet ole selkeästi muotoiltavissa tai vakavuudeltaan sellaisia, että esimerkiksi lastensuojeluviranomaisiin turvautuminen olisi perusteltua. Tämän vuoksi neuvolaan ehdotetaankin lisättäväksi perhetyön osaamista. Tilanteessa, jossa havaitaan esimerkiksi nuorten vanhempien epävarmuutta, voidaan tarjota ensisijaisesti perhetyöntekijän apua. (Heino 2008, 37.)

Äitiysneuvolatoiminnan yhtenä tavoitteena on turvata odottavan äidin ja tulevan lapsen terveys ja hyvinvointi sekä edistää koko perheen terveyttä ja hyvinvointia niin, että syntyvällä lapsella olisi turvallinen ja terveellinen kehitysympäristö. Tulevan äidin ja isän näkökulmasta yhtenä tavoitteena on, että heitä on kuunneltu ja he ovat voineet keskustella mahdollisesta epävarmuudestaan ja tuen tarpeestaan. (Pelkonen 2013, 16.) Äitiysneuvolassa kartoitetaan nuoren äidin kohdalla erityisesti hänen tuki-verkostonsa, sekä tehdään tarvittaessa yhteistyötä sosiaalityön kanssa. Nuorille raskaana oleville voidaan järjestää erillisiä heille suunnattuja perhevalmennuksia. Nuori ohjataan erityisen tuen tarpeen tai ongelmien ilmaantuessa neuvolan perhetyön, kasvatus- ja perheneuvolan tai vauvaperhepsykologin asiakkaaksi. (Rahkonen & Klemetti 2013, 213.) Äitiysneuvolan yhteydessä voi toimia niin kutsutun hyvinvointineuvolan tapaan moniammatillinen työryhmä, joka mahdollistaa perheille nopean tuen ilman lähetekäytäntöjä (Hakulinen-Viitanen, Vallimies-Patomäki & Pelkonen 2013, 23).

Jonna Rajamäki (2006) käsitteli Pro gradu-tutkielmassaan nuorten äitien kokemuksia raskaudesta ja äitiydestä. Tutkimuksen tulosten mukaan nuoret eivät aina pitäneet terveydenhuollon henkilökuntaa kovin miellyttävänä. Neuvolassa ehdotettiin usein ainoana vaihtoehtona joko aborttia tai lapsen adoptoimista. Lisäksi neuvolan työntekijät epäilivät haluaako nuori todella pitää lapsen. Tosin joukossa oli myönteisiäkin kokemuksia neuvolasta. (Rajamäki 2006, 63.) Osa Särkiön (2002) tutkimuksen nuorista äideistä taas koki neuvolan terveydentilanteensa kontrollipaikkana. Nuorten äitien mukaan työntekijöillä ei ollut aikaa ylimääräiseen keskusteluun. Hirvosen (2000) tutkimuksessa nuoret äidit eivät aina olleet halukkaita keskustelemaan perheen ulkopuoliseksi koetun terveydenhoitajan kanssa henkilökohtaisista asioista. Tosin sellainen terveydenhoitaja koettiin hyvänä, joka osasi suhtautua ammatillisesti

nuoren raskauteen ja joka vältti valmiita ratkaisuja sekä moralisointia. (Särkiö 2002, 73; Hirvonen 2000, 76.)

Tuisku Koskela & Suvi Maria Rasku (2009) ovat opinnäytetyössään selvittäneet nuorten äitien kokemuksia äitiysneuvolasta saamastaan tiedosta ja tuesta sekä raskaudesta, synnytyksestä ja äitiydestä. Puolet tutkimukseen osallistuneista nuorista äideistä koki tuen riittämättömäksi tai neuvolassa saamansa kohtelun tylyksi. Huonoihin kokemuksiin liittyi neuvolatyöntekijöiden vaihtuvuus, riittämättömät käyntimäärät, työntekijän epäystävällinen käytös, epäyksilöllinen kohtelu sekä tiedon, kunnioituksen ja lämmön puute. Positiivisiin kokemuksiin liittyi käyntikertojen riittävyys, tiedon saanti, terveydenhoitajan tarkkuus ja huolellisuus sekä luottamus terveydenhoitajaan. Nuoret äidit arvioivat neuvolasta saadun tiedon riittävämmäksi kuin tuen saamisen. (Koskela & Rasku 2009, 32–33, 37.)

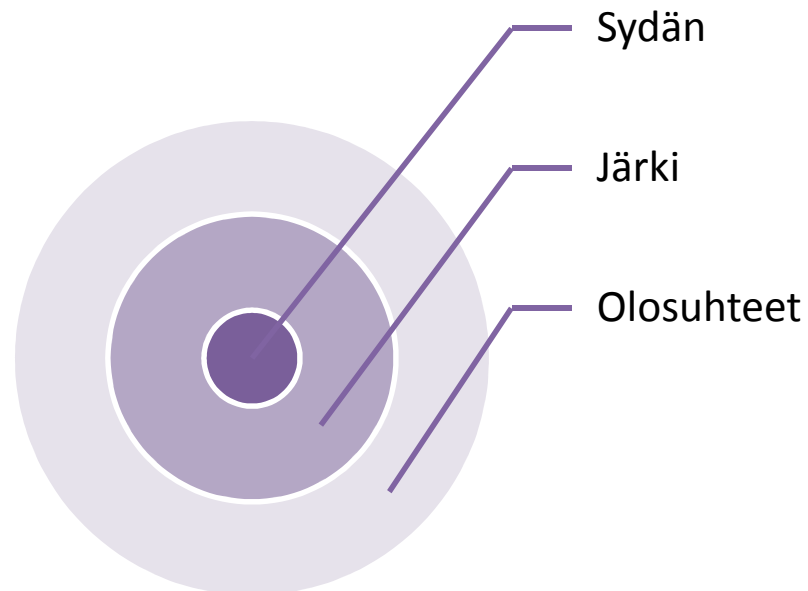
6 ITU-PROJEKTI

Opinnäytetyön työelämäyhteistyötahona on Itu-projekti, joka on osa Tampereen NNKY:n (Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys) toimintaa. Itu-projekti aloitti toimintansa projektina vuonna 2004 ja sai RAY:n rahoituksen vuosille 2006–2009. Viime vuosien aikana Itu-projekti on saavuttanut pysyvän aseman kolmannen sektorin toimijana ja laajentanut toimintaansa valtakunnalliseksi. Itu-projektilla on tällä hetkellä neljä työntekijää sekä suuri joukko vapaaehtoistyöntekijöitä. Itu-projektin toiminta-ajatuksena on tukea kriisiraskaustilanteissa olevia, raskauttaan vaikeissa tilanteissa jatkavia ja abortin läpikäyneitä tyttöjä ja naisia. (Itu-projektin [www-sivut 2015.](#))

Itu-projekti järjestää sekä avointa että suljettua ryhmätoimintaa ja tarjoaa mahdollisuuden yksilö ja paritapaamisiin. Toimintaa sekä vertaistukea on suunnattu odottaville äideille, alle 20-vuotiaille äideille ja heidän lapsilleen, yksinhuoltajaäideille ja heidän lapsilleen sekä abortin läpikäyneille naisille. Koulutetut vapaaehtoiset ja ammattihenkilöt vastaavat valtakunnalliseen päivystyspuhelimeen joka arkipäivä kello 9–21 välillä. Puhelinpäivystyksen kautta voi myös varata keskusteluajan Itu-projektin neuvontapisteeseen, terveydenhoitajalle, kätilölle tai psykologille. Itu-projektin neuvontapisteitä on Tampereen lisäksi Helsingissä ja Seinäjoella. Lisäksi koulutettuja tukihenkilöitä on Suomessa seitsemässä eri kaupungissa. Kaikki Itu-projektin järjestämä toiminta ja palvelut ovat maksuttomia. (Itu-projektin [www-sivut 2015.](#))

Yksi Itu-projektin tärkeimmistä työmuodoista on tarjota tukea yllätys- ja kriisiraskaustilanteissa. Yllätysraskaustilanne voi olla vaikea ja nainen voi tarvita paljonkin tukea päätöksen tekemiseen. Tärkeintä on, että raskaana oleva saa tehdä päätöksen raskauden jatkamisesta tai keskeyttämisestä itse ja että päätös on kestävä myös olosuhteiden muuttuessa. Yksi Itu-projektin käyttämistä työmalleista yllätysraskaustilanteessa olevan kohtaamiseen on järjen ja sydämen ristiriitaa havainnollistava kaavio (KUVIO 1). Tämän mallin avulla voidaan kartoittaa naisen olosuhteita, ajatuksia

raskaudesta sekä intuitiivisia tunteita. Yllätysraskaustilanteessa olevat naiset kokevatkin usein ristiriitaa rationaalisen ja intuitiivisen ajattelun välillä suhteessa omaan raskauteensa. Kaavion tarkoituksena on selventää naisen ajatuksia ja tunteita liittyen omaan raskauteen ja helpottaa sitä kautta päätöksen tekemistä. (Itu-projekti 2007, 115–116.)

KUVIO 1. Järjen ja sydämen ristiriita (Itu-projekti 2007, 116.)

7 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää alle 20-vuotiaina äidiksi tulleiden yksinhuoltajaäitien kokemuksia raskauden jatkamisesta, äitiydestä ja yksinhuoltajuudesta sekä kartoittaa heidän saamaansa tukea. Opinnäytetyön tavoitteena on parantaa nuorina äidiksi tulleiden yksilöllistä kohtaamista ja kokonaisvaltaista tukemista.

Tutkimuskysymykset:

1. Mitkä tekijät vaikuttivat nuoren äidin päätökseen jatkaa raskautta?
2. Minkälaisia kokemuksia nuorella äidillä on äitiydestä ja yksinhuoltajaäitinä olemisesta?
3. Minkälaista tukea nuori äiti on saanut raskausaikana ja lapsen syntymän jälkeen?
4. Minkälaista tukea nuori äiti olisi toivonut saavansa?

8 OPINNÄYTETYÖN AINEISTONKERUUMENETELMÄN VALINTA JA AINEISTON KERUU

8.1 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on lähtökohtana ihminen, hänen elinympäristönsä sekä niihin kuuluvat merkitykset (Kylmä & Juvakka 2007, 16). Laadullisessa tutkimuksessa harkinnanvarainen otanta tarkoittaa varsin pientä näytettä, jonka analysointiin keskitytään mahdollisimman perusteellisesti. Tutkimus kohdistetaan osallistujiin, jotka täyttävät tutkimusongelman tunnusmerkit. (Eskola & Suoranta 2008, 18.) Pyrkimyksenä on tutkia yksilöä mahdollisimman kokonaisvaltaisesti niin, että lähtökohtaisesti kuvataan tosielämää. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161.) Laadullinen tutkimus antaa myös mahdollisuuden tutkimusalueen paremmalle ymmärrykselle. Esimerkiksi hoitotyössä hoitamisen ilmiöitä ei voida ainoastaan mitata määrällisesti tai tutkia havainnoimalla. Näiden lisäksi tarvitaan ihmisten omakohtaisia kuvauksia, jotta ilmiötä voitaisiin paremmin ymmärtää. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 74.)

Opinnäytetyö päätettiin toteuttaa laadullisena tutkimuksena, koska nuorten yksinhuoltajaäitien kokemuksia raskauden jatkamisesta ei ole paljoakaan tutkittu, vaikka monissa tutkimuksissa tähän aiheeseen viitataan. Lisäksi kiinnostus aiheeseen on suuri, minkä vuoksi tulimme siihen tulokseen, että laadullinen tutkimus antaa eniten vapautta nuorten yksinhuoltajaäitien omien kokemusten ja tulkintojen kuvaamiseen. Nuorten yksinhuoltajaäitien kokemuksia raskauden jatkamisesta ja äitiydestä ei voida myöskään yleistää, jolloin kvantitatiivinen tutkimusote olisi ollut liian epämääräinen ja tutkimukseen osallistujia olisi pitänyt saada enemmän. Tarkoituksenamme oli saada tutkimuksen osallistujiksi mahdollisimman hyvin ja laajasti aihetta edustavia henkilöitä. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 67.) Lisäksi tämän opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on lisätä ihmisten ymmärrystä nuoria yksinhuoltajaäitejä kohtaan,

jolloin kvalitatiivisella tutkimusotteella oli mahdollista saada mahdollisimman tarkka ja syvälinen kuvaus aiheesta (Kankkunen & Vehviläinen 2013, 78).

Puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu on yksi haastattelun muoto. Siinä haastattelun teema-alueet tai aihepiirit on laadittu valmiiksi, mutta aineiston keruuseen liittyy myös vapauksia. Teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit on etukäteen määritetty, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys voi vaihdella haastattelujen välillä. Haastattelun aihepiirit on valittu aiheeseen liittyvän teorian, aikaisemmista tutkimuksista saadun tiedon ja tutkimuskysymysten perusteella. Haastattelijalla huolehtii siitä, että kaikki teema-alueet käsitellään haastattelun aikana, vaikka haastattelun laajuus voi vaihdella ja kysymysten muotoiluun voi tulla täsmennyksiä. Teemahaastattelussa yksilöiden antamat omat tulkinnat ja merkitykset korostuvat, mutta ensisijaisena tarkoituksena on etsiä vastauksia tutkimuskysymysten mukaisesti. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 125–126; Eskola & Suoranta 2008, 78–79, 86, 88.)

Tässä tutkimuksessa käytettiin teemahaastattelua sen luontevuuden vuoksi. Haastattelurunkoon pyrittiin kokoamaan sellaisia kysymyksiä, joihin tutkimukseen osallistuvien olisi mahdollisimman helppo alkaa kertomaan omaa tarinaansa. Tutkimukseen osallistujat useimmiten ovatkin halukkaita kertomaan omista kokemuksistaan, sillä päätös osallistumisesta on tehty jo aikaisemmin. Teemahaastattelulla on mahdollisuus onnistua hyvin, mikäli tutkimuksen ja haastattelun tekijä on onnistunut luomaan turvallisen ja luottamuksellisen ilmapiirin. (Kylmä & Juvakka 2007, 80.) Haastattelut toteutettiin tutkimukseen osallistujille tutussa paikassa ja pyrkimyksenä oli luoda mahdollisimman rento, avoin ja luottamuksellinen ilmapiiri. Haastattelun teemat saatiin tutkittavista kysymyksistä. Teemoja oli kaikkiaan kolme, joista ensimmäisenä teemana oli raskaus, toisena äitiys ja yksinhuoltajuus sekä viimeisenä teemana nuoren äidin tuki. Haastattelussa käytettiin apuna haastattelurunkoa (LIITE 3).

8.2 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimuksen kohderyhmänä olivat alle 20-vuotiaina äideiksi tulleet yksinhuoltajaäidit. Tutkimusaineisto hankittiin haastattelemalla kolmea Itu-projektin asiakkaana ol-

lutta nuorta äitiä. Tutkimuksesta laadittiin ilmoitus (LIITE 1), joka julkaistiin Itu-projektin nuorten äitien suljetun Facebook -ryhmän sivuilla. Ilmoituksessa kävi ilmi haastattelun aihe, ajankohta ja vapaaehtoisuus. Itu-projektin toiminnasta vastaava Outi Papunen oli myös suurena apuna haastateltavien löytymisessä. Tutkimuksesta tehtiin myös saatekirje (LIITE 2), jonka jokainen haastateltava sai luettavaksi ennen haastattelua.

Työelämäyhteistyötaho ei vaatinut erillistä tutkimuslupaa. Sen sijaan teimme kirjallisen sopimuksen yhteistyöstä ja suullisen sopimuksen tutkimuksesta Itu-projektin toiminnasta vastaavan Outi Papusen kanssa.

Haastatteluista sovittiin erikseen jokaisen haastateltavan kanssa joko puhelimen tai Facebookin välityksellä. Kaikki haastateltavat osallistuivat tutkimukseen mielellään ja vapaasta tahdostaan. Haastattelut toteutettiin maaliskuun 2015 aikana. Kaksi haastatteluista toteutettiin Itu-projektin tiloissa Tampereen Hämeenpuistossa ja yksi haastattelu toteutettiin puhelimitse. Haastattelujen ajaksi järjestettiin lastenhoito ja haastattelutilana toimi rauhallinen toimistohuone, joka oli ilman ylimääräisiä häiriötekijöitä. Haastattelut äänitettiin kahdella eri äänityslaitteella varmuuden vuoksi.

Alun perin haastateltavia piti olla viisi, mutta yksi haastatteluista peruuntui viime hetkellä ja yhtä haastateltavaa emme enää tavoittaneet. Olimme molemmat kaikissa haastatteluissa mukana. Toteutimme haastattelut siten, että toinen otti päävastuun haastattelusta ja toinen varmisti, että äänityslaitteet toimivat ja kaikki haastattelun teema-alueet tulevat käsitellyiksi.

Haastattelut litteroitiin viikon sisällä haastatteluista. Haastateltua aineistoa kertyi yhteensä 26 tekstisivua fontilla 12 ja 1,5 rivivälillä kirjoitettuna. Kaikki haastattelut on litteroitu sanatarkasti niin haastateltavan kuin haastattelijankin osalta. Litteroidusta tekstistä on kuitenkin jätetty pois tauot ja äännähdykset, joilla ei ole merkitystä sanotun asian kannalta.

Teemahaastattelulla kerätty aineisto analysoitiin teemoittelun ja tyypittelyn avulla litteroidusta materiaalista. Teemoittelulla tarkoitetaan sitä, että analyysivaiheessa tarkastellaan sellaisia haastatteluista nousevia asioita, jotka nousevat esiin useassa haas-

tattelussa (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173–174; Eskola & Suoranta 2008, 174–175, 180–181). Teemat pohjautuivat pitkälti teemahaastattelun teemoille ja tutkimuskysymyksiin, mutta aineistosta nousi myös muita teemoja varsinaisten haastatteluteemojen ohi. Näitä oli esimerkiksi lapsen isän suhtautuminen raskauteen ja nuoren iän vaikutukset omaan äitiyteen.

Aineiston teemoittelun jälkeen tarkasteltiin ja vertailtiin aineistosta esiin nousevien asioiden suhdetta toisiinsa. Yhteyksiä tarkasteltiin vapaasti tyypittelemällä aineistoa ryhmiin tiettyjen samankaltaisuuksien ja eroavaisuuksien perusteella. Tyypit voidaanakin rakentaa etsimällä tyypillisiä vastauksia haastatteluaineistosta teemoittelun pohjalta tai vertailemalla yleisistä ja tyypillisistä teemoista poikkeavia vastauksia (Hirsjärvi & Hurme 2000, 173–174; Eskola & Suoranta 2008, 181–182).

9 HAASTATTELUIJEN TULOKSET SUHTEESSA AIKAISEMPIIN TUTKIMUKSIIN

9.1 Taustatiedot

Teemahaastattelut toteutettiin maaliskuussa 2015. Haastatteluun osallistui kolme nuorta yksinhuoltajaäitiä, joista kaikki olivat olleet Itu-projektin asiakkaina raskausaikana tai sen jälkeen. Kaksi haastattelua toteutettiin Itu-projektin tiloissa ja yksi haastattelu toteutettiin puhelinhaastatteluna. Jokainen haastattelu kesti keskimäärin 30 minuuttia.

Haastatteluhetkellä yksi äideistä oli 28-vuotias ja hänellä on kaksi lasta. Nuoremmat yhden lapsen äidit olivat 18- ja 19-vuotiaat. Kaikki äidit olivat tulleet ensimmäistä kertaa raskaaksi alle 20-vuotiaina. Kaksi äideistä oli vielä itsekin alaikäisiä lapsen saadessaan. Nuorin äideistä kertoo tehneensä positiivisen raskaustestin syntymäpäivänään täyttäessään 17.

Kaikki tutkimukseen osallistuneista nuorista äideistä olivat haastatteluhetkellä naimattomia ja yksinhuoltajia. Kaksi äideistä jäi yksinhuoltajaksi jo raskausaikana. Yksi äideistä erosi avomiehestään lapsen ollessa noin puolivuotias. Yksi äideistä on koulutukseltaan tarjoilija ja käy töissä, toinen oli juuri valmistumassa lukiosta ja kolmannella oli haaveena jatkaa lähihoitajan opintojaan.

9.2 Raskaus

Kaikki tutkimukseen osallistuneet äidit kertoivat raskauden olleen suunnittelematon, kuten myös Hirvosen (2000, 71) ja Saukkomaan (2014, 55) tutkimusten nuoret äidit. Äidit kertoivat raskauden olleen kuitenkin pääasiassa positiivinen yllätys, vaikka siihen liittyikin sokin omaisia tunteita. Tieto raskaudesta aiheuttaakin usein hämmennystä ja pelon tulevaisuutta kohtaan (Hirvonen 2000, 72.) Yksi äideistä kertoo saa-

neensa tietää olevansa raskaana vasta melkein puolivälissä raskautta. Toinen äideistä kertoi tiedon raskaudesta olleen todella iloinen yllätys, sillä ei uskonut koskaan vovansa saada lapsia.

Mä ajattelin, jos tää nyt on vähä niiku sellane kohtalon tarkoitus vai miten sen sanois, nii sitte ei halunnu niinku uhmata sellasta kohtaloa vastaan ja sitte se, et jos se nyt on sitte oma ainoa mahdollisuus saada lapsia ni sitte ei halua sillee tuhota sitä, et sitte no mä ajattelin, et jos koittaa tehdä lapsia ja sit ei tuukaan raskaaks ni se ois sit inhottavaa, et ois pilannu sen, sen ainoan mahdollisuutensa siihe. (H2)

Päätös jatkaa raskautta oli kaikille nuorille helppo toisin kuin esimerkiksi Hirvosen (2000, 73) ja Särkiön (2002, 43) tutkimuksissa, joissa päätös raskauden jatkamisesta tai -keskeyttämisestä koettiin vaikeana. Kaikki kolme äitiä kertoivat olleensa varmoja, että haluavat pitää lapsen. Yksi haastateltava halusi jatkaa raskautta, koska ei halunnut pilata ehkä ainoa mahdollisuuttaan tulla äidiksi. Toinen äiti kertoi olevansa aborttia vastaan ja raskaudenkeskeytys olisi joka tapauksessa ollut hänen kohdallaan siinä vaiheessa myöhäistä. Kolmas äiti kertoi kuitenkin, että halusi mielessään käydä läpi kaikki muutkin vaihtoehdot vain sen takia, että voi poissulkea ne ja toimia sitten etiikkansa mukaisesti.

Emmä aatellu, et mä oon valmis äidiks, mut mä ajattelin, et mä niinkun kykenen kasvaan siihen, et niinku mussa on niinku täysin kaikki edellytykset siihen, et mä pystyisin oleen äiti, nii sit musta olis ollu väärin sitten toimia toisin. (H3)

Raskauden jatkamisen päätöksen nuoret tekivät itsenäisesti ja se oli heidän oma tietoinen valintansa kuten myös Hirvosen (2000, 74) tutkimuksen äideillä. Läheisiltä saatiin kuitenkin tukea tarvittaessa. Kaikilla nuorilla oli joku läheinen ihminen, kelle he pystyivät puhumaan raskaudestaan. Tutkimukseen osallistuneet äidit mainitsivat oman äidin, mummon, lapsen isän ja Itu-projektin työntekijät tärkeimpinä tukijoina päätöksen tekemisessä. Yhdellä äideistä oma äiti oli heti alusta saakka tärkeässä roolissa rohkaisijana ja tukijana nuoren päätöksessä, aivan kuten Hirvosen (2000, 74, 97) tutkimuksen äideillä.

No mun mummo, oli tosi, hän oli tosi sillee, tuki tosi paljon, mutta kaikki muut oli sit aikalailta järkyttyneitä ja toisaalta tuntu, et mä teen abortin, mutta tota, mutta niin no, nii mummo oli tukena mutta kaikki muut läheiset oli asiaa vastaan että (...) (H2)

Yksi nuorista kertoi halunneensa tehdä päätöksen ensin rauhassa yksin ennen kuin kertoi raskaudesta muille. Näin hän välttyi siltä, että läheiset olisivat vaikuttaneet hänen päätöksentekoonsa. Kahden nuoren läheiset olivat kuitenkin osaksi sitä mieltä, että nuoren olisi syytä tehdä raskaudenkeskeytys. Näin oli myös Saukkomaan (2014, 62) ja Särkiön (2002, 44) tutkimusten nuorilla. Toinen nuorista kertoo kuitenkin läheisten suhtautumisen muuttuneen täysin lapsen syntymän jälkeen. Omaisten ja lasten isien painostuksesta huolimatta kaikki äidit päättivät jatkaa raskautta ja tulla äideiksi senkin uhalla, että joutuisivat huolehtimaan lapsesta yksin. Kahdelle äidille päätös raskauden jatkamisesta tarkoittikin yksinhuoltajaksi ryhtymistä.

9.3 Lapsen isän suhtautuminen raskauteen

Kaikki äidit kertoivat raskaudesta välittömästi tulevan lapsen isälle. Kaksi nuorista erosi tulevan lapsen isästä lähes heti raskauden tullessa ilmi. Tässä tutkimuksessa poikaystävän ratkaisu ja mielipide ei juurikaan vaikuttanut nuorten äitien päätökseen jatkaa raskautta. Kuortin (2012, 108) tutkimuksessa sen sijaan valtaosa nuorista valitsi todennäköisimmin raskaudenkeskeytyksen, mikäli parisuhteen ei ajateltu kestävän. Kahden nuoren tuntemuksia jäädessään odottamaan lasta yksin:

(...) se oli silleen ehkä helpompi jatkaa sitte, ku se ei ollu sitte pelkkää riitelyä se meidän suhde, niin silleen pysty sitte vaan keskittyyn siihen vauvaan ja ei ollu mitään ylimäärästä stressiä tai mitää. (H1)

(...) ku ei oo sellasta vertailukohtaa, että minkälaista se on kun se toinen on siinä, mutta tota no niin no mulla oli todella vaikee raskaus muutenki (...) mut en mä tiä olisko siihen vaikuttanu vaikka siinä olis joku toinen olluki että, en tiä että. (H2)

Kaikki äidit kertoivat, että lapsen isä ei ollut valmis isäksi tai ei halunnut vielä tulla isäksi, tämä tuli ilmi myös Saukkomaan (2014, 60) tutkimuksessa. Yksi tutkimukseen osallistunut äiti kertoi, että poikaystävä lähti kokonaan pian sen jälkeen, kun tieto raskaudesta tuli ilmi. Toisen äidin mukaan poikaystävä ei halunnut mitenkään osallistua lapsen elämään ja välit katkesivat myös kokonaan. Kolmannen äidin poikaystävä oli lapsen elämässä siihen asti kunnes parisuhde päättyi lapsen ollessa noin puolivuotias. Nuori äiti kuitenkin kertoi, ettei poikaystävä olisi halunnut vielä tulla isäksi.

No eihän hän ollu mitenkään valmis niinku isäks et hänhän ois halunnu, että et hän ei tuu vielä isäks. (H3)

9.4 Äitiys ja yksinhuoltajuus

No eihä äitiydessä nyt oo mitään ihmeellistä. (H3)

Haastateltavat äidit kokivat raskauden ja äitiyden luonnollisena asiana aivan kuten Hirvosen (2000, 77) tutkimuksen äidit. Nuoret äidit kuvailivat äitiyttä ja äitinä olemista monipuolisesti ja toivat esiin sen eri puolia. Yksi äideistä toi rehellisesti esiin äitiyden haastavuuden ja kuvaili äitinä olemista vaihtelevana, melko rankkana ja kauheana, mutta samalla ihanana. Toisen äidin mielestä äitiydessä ei ole mitään erikoista, ja hän koki sen normaalina osana elämää. Kolmas äiti kertoi äitiyden olevan aivan parasta ja koki vahvasti onnistuneensa äitinä, näin oli myös Hirvosen (2000, 91) tutkimuksessa.

Yritän olla paras mahdollinen ja on sääntöjä, mutten oo mikään tiukkis ja lapset tulee jossai vaiheessa yöllä aina, melkei joka yö tyyny ja unilelu kainalossa ja ne tulee mun viereen ja sitte ku tulee sit niitä, että ne sanoo melkein joka päivä ihan yhtäkkiä silleen että, äiti mä rakastan sua tai sä oot ihana, niin kyl mä luulen, et mä oon ehkä jotenki sitte onnistunu. (H1)

Kaksi äideistä kertoivat olevansa rentoja äitejä, joilla ei ole paljon sääntöjä. He pyrkivät olemaan hyviä äitejä ja menevät päivä kerrallaan -asenteella. Toinen heistä kertoi, että ei halua luoda ikään kuin sääntöjen viidakkoa, jossa täytyy kulkea lapsen perässä ja olla kieltämässä. Kolmas äiti kuvaili itseään hyvin tiukaksi äidiksi ja kertoi, että heillä on paljon sääntöjä ja kaikki tehdään aina rutiininomaisesti samalla tavalla. Äiti koki, että säännöt ja rutiinit luovat turvallisuutta ja helpottavat arjen pyörittämistä.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret äidit olivat luottavaisia omiin kykyihinsä äiteinä ja kokivat pystyvänsä kasvamaan äitiyteen, aivan kuten Hirvonen (2000, 89) kuvaa nuoria äitejä tutkimuksessaan sanoin: ”luonnostaan hyvä äiti”. Myös Niemelän ja Kelhän (2005, 26) artikkelissa nuoret äidit pitivät äitiyteen kasvamista ja oppimista keskeisinä asioina hyvän äitiyden edellytysten saavuttamiseksi.

No, mä luulen että niinkun mun identiteetti ei ollu niinku niin valmis ja kehittyny semmotteeks niinkun täydelliseksi (...) se on ollu helppo niinkun suodattaa siihen niinku se äitiys mukaan, et mä en oo ollu nii valmis niin se on niinkun helposti täydennettävissä siihen epätäydelliseen.
(H1)

Nuorilla oli myös jollakin tapaa huoleton suhtautuminen äitiyteensä, kuten myös Hirvosen (2000, 102) tutkimuksen nuorilla äideillä. Nuoret jättivät raskauteen ja synnytykseen sekä äitiyteen liittyvät murheet pohdittavaksi vasta sitten kun ne olivat ajankohtaisia. Yksi äideistä korosti, että osaa olla äiti vauvalle ja taaperoikäiselle, mutta ei kokenut olevansa täysin valmis äiti. Siltalan (2006, 175) mukaan äitiys ei olekaan koskaan täysin valmista eikä täydellistä äitiä ole olemassa. Äitiys on mahdollisuus jatkuvaan kasvuun (Siltala 2006, 175).

(...) emmä tiiä oonks mä vieläkkä kasvanu äidiksi et niinku, et mä tiedän millasta on olla vauvan äiti ja millasta on olla niinku taaperon äiti, mut en mä viel tiedä millasta on olla teinin äiti, (...) vasta sitten kuolinvuoteella voin sanoa, että tiedän millaista on olla äiti, mut nii et se varmaa muuttuu koko aja, mutta et niinku, et onhan se niinku päivä

kerrallaan ja askel kerrallaan ja teen niitä asioita mitkä on nyt tässä niinku ajankohtasia (H3)

Nuoret peilasivat omaa äitiyttään myös omien äitiensä tapaan olla äiti, kuten myös Saukkomaan (2014, 68) ja Hirvosen (2000, 89) tutkimusten äidit. Yksi äideistä koki olevansa samankaltainen äiti kuin oma äitinsä ja ikään kuin vanha äiti, vaikka onkin nuori. Hän koki, että ei kuulu tiettyihin nuorten äitien tyypillisiin kategorioihin eikä myöskään halua leimaantua nuoreksi äidiksi. Tärkeintä hänen mielestään olisi ennen kaikkea olla läsnä oleva äiti. Toinen äiti kuvaili tukiperheensä äitiä ihanneäitinä, johon haluaisi samaistua. Hän haluaisi olla äiti, joka pärjää.

No emmä tiä ehkä, ehkä meidän tukiperheen äiti tai se hänen tukiperheen äiti, ni se on jotenki nii mulle, se on nii mahtavaa, et heillä on nyt teki seittemä lasta asuu siellä ja siel on silti huusholli iha siistinä ja ruoka valmiina ja jääkaappi täynnä ja hän on ite laittautuneena siellä ja kaikkee, siel on tuntuu aina, et kaikki on nii täydellistä, että semmone semmone, joka pärjäis eikä tarvis aina välillä romahtaa että voi taas nousta. (H2)

Kaikki äidit kokivat yksinhuoltajuuden itselleen luonnollisena vanhemmuuden muotona kuten myös kaikki Jalosen (2011, 29–31) tutkimukseen osallistuneet äidit. Kaksi äideistä ei osannut verrata yksinhuoltajuutta kahden huoltajan perheeseen, koska olivat yksin jo odotusaikana. Äitejä mietitytti enemmänkin mahdollisen uuden parisuhteen vaikutukset perheen dynamiikkaan. Äiti joka erosi poikaystävästään lapsen syntymän jälkeen koki kuitenkin haastavana yksin olemisen. Hän ei niinkään kaivannut tukea lapsen hoitoon ja kasvattamiseen vaan ennen kaikkea toisen aikuisen seuraa. Yksinhuoltajat kokevatkin usein ongelmaksi yksinäisyyden ja mahdollisen uuden parisuhteen sovittamisen perheen arkeen (Broberg & Tähtinen 2009, 157).

(...) kotona oli niinku seuraa, et se oli niinku siinä se, mut toisaalta oli sitte myös niinku kaikki riidat ja kaikki myös se, niinku ne huonot puolet, mutta et sit niinku, että oli niinku aina kotona sit niinku joku. (H3)

Suurin osa Jalosen (2011, 31–32) tutkimuksen äideistä koki yksinhuoltajuuden omalla valintanaan ja tietoisena päätöksensä. Haastattelemamme äidit kokivat yksinhuoltajuuden enemmänkin olosuhteista johtuvana, vaikka päätös lapsen pitämisestä olikin heidän oma tietoinen valintansa.

Yksinhuoltajana oleminen koettiin perheen kannalta parempana vaihtoehtona, koska äitien parisuhteet lasten isiin olivat olleet riittäviä. Yksinhuoltajuutta pidettiin hyvänä vaihtoehtona myös sen vuoksi, että ei tarvitse tehdä kompromisseja perheen arkeen sekä lasten hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä asioissa, näin oli myös Saukkomaan (2014, 70–71) tutkimuksessa. Äitien mielestä välillä kuitenkin olisi kiva, että olisi se toinen, joka huolehtisi lapsista sillä välin kun käy töissä, kaupassa tai ulkona. Yksinhuoltaja joutuukin usein selviytymään sellaisista arjen asioista yksin, jotka kahden huoltajan perheessä hoituvat kahden hengen voimin (Broberg & Tähtinen 2009, 157).

Mä en usko, et se ois ihan kauhee erilaista vaik oiski se toine tai sillee, et aika paljo meillä on samanlaista, ku et ois toineki paitsi et, et oot aina yksin sen lapsen kanssa, että et voikaan laittaa sitä lasta toiselle, ku käyt kaupassa tai muuta, et se on vaa siinä koko ajan. (H2)

9.5 Nuoren iän vaikutukset äitiyteen

Haastattelemamme nuoret äidit eivät pitäneet omaa ikäänsä esteenä tai haittaavan mitenkään omaa äitiyttään. Myös Hirvosen (2000, 87) tutkimuksen nuoret äidit ajattelivat, että iällä ei ole merkitystä, jos itse tietää, mitä haluaa ja pystyy itsenäiseen päätöksentekoon sekä vastuunottoon. Lisäksi Hirvosen (2000, 91) tutkimuksen nuoret äidit pitivät omasta nuoresta iästään huolimatta itseään ja muita nuoria äitejä hyvinä ja vastuullisina vanhempina. Yksi haastattelemamme nuori äiti nostikin esiin iän riippumattomuuden äidiksi tulemisen yhteydessä.

(...) sit ku kuitenkin aika samassa tilanteessa sitä ollaan vaikka ois kolmekymppinen tai kaheksantoista vuotias sitte ei se sillee se äitiyteen nii mun mielestä kauheesti vaikuta. (H2)

Nuoret äidit kokivat, että nuorena äitinä ja yksinhuoltajana oleminen ei ole vaikuttanut heidän tulevaisuuden suunnitelmiin ja haaveisiin, tämä tuli esille myös Hirvosen (2000, 91) tutkimuksessa. Yhdellä nuorista oli haaveena jatkaa opintojaan ja valmistua kättilöksi. Toinen nuorista oli aina ollut liikunnallinen ja haaveili edelleen lapsen syntymän jälkeen työstä liikuntaneuvojana. Hirvonen (2000, 90–91, 101) kuvailee nuoria äitejä, jotka ovat pitäneet kiinni omista haaveistaan ja unelmistaan ”kulkuriäiteinä”. Kulkuriäidit eivät pitäneet lasta esteenä tehdä haluamiaan asioita ja suunnitella arkea oman mielensä mukaan. Tutkimuksen nuorilla äideillä tulevaisuuden suunnitelmat omasta koulutuksesta näkyivät myös selkeämpinä ja jäsentyneempinä lapsen syntymän jälkeen.

(...) ei oo käytännössä kyl muuttunu mikskään, et aika samoista asioista mä haaveilen ku ennen poikaakin. (H2)

Nuoret äidit kokivat, että ovat tietyllä tavalla joutuneet kasvamaan vastuullisuuteen ja siihen, että omaa vapautta ei ole enää siinä määrin kuin ennen. Nuoret kuitenkin kertoivat, että eivät enää kaipaakaan niin kutsuttua menovaihetta elämiinsä. Myös Niemelän (2013, 178) ja Hirvosen (2000, 87) tutkimusten nuoret äidit painottavat, että ovat saaneet omasta vapaasta nuoruudestaan riittävästi kokemusta, eivätkä tutkimusten nuoret kokeneet menettävänsä mitään vanhemmuuden myötä. Yksi äiti perusteli, että hänelle on riittänyt kun muutaman kerran on päässyt ulos ja kerrat ovat olleet erikoistapauksia.

(...) mut on siinä joutunu aika paljo kasvamaan ku huomaa ku omat kaverit viel jotka on lapsettomia ni tekee iha toiselaaisia juttuja ku mitä ite ei vois sit kuvitellakaan tekevänsä ku on lapsi. (H2)

9.6 Nuoren äidin saama tuki

Kahdella nuorista ei raskauden aikana ollut erityistä tarvetta tuelle, sillä raskaus sujui ongelmitta, niin kuin myös Hirvosen (2000, 79) tutkimuksessa olevilla nuorilla. Yksi äideistä kertoi, että ei tukea saanutkaan, kun ei sitä omasta mielestään tarvinnut. Toi-

nen taas ei ehtinyt miettiä asiaa, sillä kouluasiat sekä muutto poikaystävän kanssa yhteen veivät suurimman osan ajatuksista. Kuitenkin molemmilla oli tukenaan joko oma äiti tai poikaystävä. Yhdelle nuorista äideistä taas tuen saaminen raskauden aikana oli tärkeää, sillä raskaus oli vaikea. Hän kertoo, että Itu-projektin työntekijät olivat erityisesti tärkeitä tukijoita.

No Itu-projektin nää työntekijät, ja sit siellä kävi äitejä ja he oli niiku, mä en ollu kauhee kauaa ehtiny asumaan sillon paikkakunnalla ni mä en tuntenu sieltä kauheesti ihmisii (...) mut he oli sieltä tosi paljon autto kyl kaikessa ja oli tukena ja varsinki Outi sieltä oli, hänestä oli tosi iso apu meille tai mulle. (H2)

Lapsen syntymän jälkeen kaikille nuorille äideille oman äidin läsnäolo ja tuki korostuivat, vaikka alussa olikin ollut vaikeuksia asian sulattelussa. Näin oli myös Hirvosen (2000, 97) tutkimuksessa, jossa nuorten suhde omaan äitiin vahvistui ja muuttui entistä läheisemmäksi raskauden edetessä ja lapsen synnyttyä. Myös isoäidin tuki oli tärkeää kahdelle tämän tutkimuksen nuorelle äidille, niin kuin myös Särkiön (2002, 78) tutkimuksessa. Yhdelle äidille myöskin isäpuolen antama vertaistuki ja apu oli tärkeää perhetyöntekijöiden sekä oman äidin antaman tuen ohella.

No aluks ne varmaa vaa niinku mietti sitä niiku itessään et ne niinku pysty niinku sulattaa sitä juttuu. (H3)

(...) nii mummo oli tukena mutta kaikki muut läheiset oli asiaa vastaan että, mutta se on sit taas muuttunu taas ku hän on syntyny nii sen jälkeen. (H2)

Kaksi tutkimuksen nuorista äideistä muuttivat takaisin omaan lapsuudenkotiinsa pian lapsen syntymisen jälkeen, samoin oli DeViton (2007, 17) tutkimuksessa, jossa lapsuudenkodistaan jo pois muuttaneet nuoret äidit muuttivat lapsen syntymän jälkeen takaisin. Toinen äideistä muutti takaisin oman äitinsä luokse lapsen ollessa vain neljän päivän ikäinen.

No me oltiin sillonki aika paljon sielä (äidin luona) tai no lapsi syntyi täällä kaupungissa, äiti oli mukana synnytyksessä ja sitte lapsi oli neljän päivän ikäinen ku me sitte ajeltiin tonne äidin luo. (H1)

Kaikki tutkimukseen osallistuneet nuoret äidit kertoivat, että tarjolla oleva tuki ja heidän saamansa tuki on ollut riittävää. Yksi äiti kertoi, että on pärjännyt hyvin ihan yksinkin.

(...) emmä niinku koe olleeni mitenkään yksin, vaikka oliko yksin, mutta ku se on ollu sit, se oli niin helppo lapsi, et ei siinä, ei ollu minkäänlaisia vaikeuksia sen kanssa. (H1)

Toinen äideistä taas oli hyvinkin tyytyväinen saamaansa apuun ja tukeen. Äiti oli saanut apua perhetyöntekijältä, joka kävi heidän luonaan kerran viikossa. Kun lapsi oli noin vuoden ikäinen, he saivat oman tukiperheen ja sitä kautta helpotusta arkeen.

(...) meillä on asiat nii hyvin ja ollaan saatu nii paljon tukee, et ei kyl voi olettaa et sais mistään yhtään enää enempää et, et ollaan kyl todellaki saatu iha riittävästi tukee. (H2)

Kolmas tutkimukseen osallistunut äiti kertoi, että erityisen tuen sijaan olisi kaivannut vierelleen toista aikuista ihmistä.

(...) varsinki sit ku poikaystäväki muutti pois meidä luota nii sit niinku, et oli niiku yksinäine olo, et niinku olis kaivannu seuraa (...) et toista aikuista ihmistä. (H3)

Yksi nuorista äideistä sai tietää Itu-projektista vasta lapsen syntymän jälkeen, kun taas muut nuoret kuulivat Itu-projektista jo raskauden aikana. Yksi nuori äiti oli jo raskausaikana osallistunut Itu-projektin toimintaan ja saanut tukea raskauteen. Nuorille äideille oli tärkeää saada vertaisiaan ystäviä, jotka olivat samassa tilanteessa heidän kanssaan. Tämä ilmeni myös De-Viton (2010, 30) tutkimuksessa, jossa nuoret äidit kokivat, että heillä ei ollut lapsen syntymän jälkeen mitään yhteistä ystäviensä kanssa sillä he eivät jakaneet enää samanlaisia kokemuksia keskenään. Myös Hirvo-

sen (2000, 98) ja Särkiön (2002, 79–80) tutkimuksissa nuoret äidit pitivät toisia oman ikäisiään äitejä tärkeinä avunantajina, kokemusten jakajina sekä samaistumiskohteina.

Kaikki on kuitenkin ollu ihan samassa tilanteessa oikeestaan täällä, ku täällä niihin on tutustunu ni. (H1)

Kaksi nuorista äideistä oli asunut paikkakunnalla vasta niin vähän aikaa, että heille uusien ystävien saaminen oli vertaistuen ohella tärkeää.

Joo, täällä mä oon ne kaverit saanu sitte, koska muuten mulla ei olis kavereita täällä jos mä en ois täällä käyny, ehkä (...) tää on ollu kyllä silleen ku toinen koti. (H1)

Kaksi nuorista äideistä on jatkanut vertaisryhmissä käyntiä säännöllisesti. Toinen äideistä piti tapaamista muiden äitien ja heidän lastensa kanssa niin tärkeänä, että kaikki menot täytyi järjestää siten, etteivät ne koskaan mene päällekkäin Itu-projektilla järjestettävän äiti-lapsi kerhon kanssa. Äidit kertoivat myös, että he ovat solmineet läheisiä ystävyys-suhteita Itu-projektin muiden äitien kanssa ja ne ovat kantaneet tähän päivään asti.

(...) ku lapset on ollu saman ikäisiä, ni on ollu helppo sitte niinku pitää yhteyttä, nii tai tehdä niitten kanssa kaikkee ku lapset viihtyy sitte. (H1)

10 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Itsemääräämisoikeus on yksi tärkeä tutkimukseen osallistumisen lähtökohdista, siksi tähänkin tutkimukseen osallistuminen perustui aidosti vapaaehtoisuuteen. Tutkimukseen osallistuminen tulee myös perustua tietoiseen suostumukseen, mikä tarkoittaa sitä, että tutkimukseen osallistujan on tarkkaan tiedettävä, mistä tutkimuksessa on kyse ja mihin heidän antamia tietoja hyödynnetään. Tutkimukseen osallistujan on myös tiedettävä, että hän voi kieltäytyä tai keskeyttää tutkimuksen missä tahansa vaiheessa. (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 218–219.) Saatekirjeestä (LIITE 2) kävi ilmi mistä opinnäytetyössä on kyse, mihin haastateltavien antamia tietoja hyödynnetään sekä tiedot anonymiteetin suojaamisesta tutkimuksen eri vaiheissa. Tämän lisäksi ennen haastattelun toteuttamista jokaiselta tutkimukseen osallistujalta pyydettiin suullinen suostumus tutkimukseen osallistumisesta ja varmistettiin, että he ovat ymmärtäneet saatekirjeessä ilmenevät asiat.

Haastattelutilanteessa tulisi lisäksi ottaa huomioon ihmisarvon kunnioittamisen periaate. On huomioitava ihmisen yksityisyys ja mitä mahdollisia seurauksia haastattelutilanne aiheuttaa haastateltavalle. On pyrittävä siihen, että haastattelu ei aiheuta haastateltavalle ylimääräistä stressiä tai muutoksia haastateltavan minäkuvaan. On myös mietittävä sitä, kuinka lähellä haastattelu on terapeutista keskustelua. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20; Eskola & Suoranta 2008, 55–56.) Pyrimme haastattelutilanteessa esittämään kysymyksiä hienotunteisesti ja vältimme hyökkäviä kysymyksiä. Kysymykset pyrittiin haastattelurunkoon laatimaan sellaisiksi, ettei niissä ollut mitään sellaista, minkä voisi tulkita loukkaavana tai haavoittavana. Esimerkiksi ottaessamme puheeksi suhteet lasten isiin kysyimme ensin haastateltavalta itseltään haluaako hän kertoa asiasta.

Anonymiteetti tutkimustyössä tarkoittaa sitä, että tutkimustietoja ei luovuteta kenellekään tutkimusprosessiin kuulumattomille (Kankkunen & Vehviläinen-Julkunen 2013, 221). Tässä opinnäytetyössä oli hyvin tärkeää huolehtia, että myöskään haas-

tattelujen litteroinnissa ei paljastettu mitään sellaisia tietoja, joista saattaisi kyseisen henkilön tunnistaa. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin niin, ettei henkilöllisyyttä voida tunnistaa. Tämän jälkeen nauhoitukset hävitettiin välittömästi. Tässä opinnäytetyössä teemahaastattelu toteutettiin yksilöhaastatteluna, koska aihe on herkkä ja arkaluontoinen, eivätkä tutkimukseen osallistujat olisi välttämättä halunneet jakaa asioita ryhmässä muiden kanssa. Tämä osaltaan turvasi tutkimukseen osallistujien anonymiteettiä.

Tutkimuksen uskottavuutta ja luotettavuutta voidaan varmistaa tutkimuksen laadukkaalla toteutuksella. Laadukkuuteen vaikuttaa tutkimuksen esivalmistelut kuten huolella tehty suunnitelma ja haastattelurunko sekä valmistautuminen itse haastattelutilanteeseen. Haastattelun litteroinnin tulisi myös noudattaa samoja sääntöjä koko tutkimuksen ajan. Tutkimuksen uskottavuudella tarkoitetaan sitä, että vastaavatko tutkimuksen tulkinnat tutkittavien käsityksiä. Tutkimuksen tulokset saavat myös vahvistusta aikaisemmin tehdyistä samankaltaisista tutkimuksista. Tutkimuksen luotettavuutta pohtiessa on hyvä huomioida myös reliabiliteetti. Reliabiliteetti voidaan määritellä sen kautta, että olisivatko tutkimuksen tulokset samat, jos kaksi eri tutkijaa tekisivät tai kahdella ei tutkimustavalla tehtäisiin sama tutkimus. (Eskola & Suoranta 2008, 208–213; Hirsjärvi & Hurme 2000, 184–186.)

Luotettavuutta lisäsi se, että valmistauduimme huolella jokaiseen haastattelutilanteeseen käymällä läpi haastattelurungon, roolimme haastattelutilanteessa ja varmistimme äänityslaitteiden toimivuuden. Uskottavuutta vahvisti myös se, että meitä oli haastattelutilanteessa kaksi haastattelijaa ja äänitimme haastattelut kahdella laitteella. Haastatteluiden litteroinnit tehtiin pian haastattelujen toteuttamisen jälkeen ja niin, että ne vastasivat haastatteluun osallistuneiden nuorten äitien kertomaa. Tämä osaltaan lisää haastattelujen tulosten luotettavuutta, sillä haastattelut olivat vielä tuoreessa muistissa.

Haastattelun tuloksista voidaan sanoa, että ne ovat vahvasti suuntaa antavia, sillä monissa aikaisemmissa tutkimuksissa on havaittu yhtäläisyyksiä. Haastattelun tulokset kuitenkin perustuvat vain kolmen yksinhuoltajaäidin kokemuksiin raskauden jatkamisesta ja äitiydestä, jolloin yleistyksiä ei näin pienestä aineistosta voida tehdä. Haastatteluun osallistujien vähyyden vuoksi voidaan pohtia myös sitä, että haastattel-

taviksi valikoituivat juuri tietynlaiset henkilöt ja heidän tarinansa, joissa havaittuja yhtäläisyyksiä oli paljon. Esimerkiksi haastatteluun osallistuneiden äitien kokemukset raskauden jatkamisesta olivat täysin yhtäläisiä sen suhteen, että päätös raskauden jatkamisesta oli helppo. Tämä olikin aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna suurin eroavaisuus, sillä muissa tutkimuksissa kokemukset ovat olleet jopa aivan päinvastaisia.

11 KESKEISET TUTKIMUKSEN TULOKSET, POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössämme oli selvittää, mitkä tekijät vaikuttivat nuorten päätökseen jatkaa raskautta. Päätös oli ennen kaikkea nuorten oma ja itsenäinen päätös, jonka he tekivät yhden tai useamman läheisen tukemana. Kaikilla nuorilla äideillä päätöksen tekeminen oli yllättävänkin helppoa ja päätös tehtiin nopeasti, toisin kuin muissa tutkimuksissa, joissa aiheisiin viitataan (Hirvonen 2000, 73; Särkiö 2002, 43). Tästä tuloksesta ei voida tehdä selkeää johtopäätöstä, sillä aikaisempiin tutkimuksiin verrattuna tulos oli poikkeava. Olimme yllättyneitä siitä, kuinka haastattelemamme äidit olivat päätöksestään niin varmoja. Edes läheisten painostus raskaudenkeskeytykseen ei saanut nuorta muuttamaan mieltään jo tehdystä päätöksestä. Päätös raskauden jatkamisesta tehtiin vakaumuksellisista ja eettisistä syistä sekä syystä, että kyseinen raskaus saattaisi olla ainoa mahdollisuus tulla äidiksi.

Oli hienoa huomata se, että lapsi oli kaikkien nuorten äitien elämässä toivottu, vaikka raskaus olikin täysi yllätys. Nuoret osasivat sovittaa elämässään nuoruuden ja äitiyden ajattelematta asiaa kovin monimutkaisesti. Nuoruus ei tehnyt heistä huonoja äitejä, vaan pikemminkin toiset äidit voisivat ottaa heistä mallia.

Toisena tutkimuskysymyksenä opinnäytetyössämme oli selvittää, miten nuoret kokivat äitinä ja yksinhuoltajaäitinä olemisen. Tutkimustulosten mukaan nuoret kokivat äitiyden luonnollisena asiana ja osana tavallista elämää, joka tuli ilmi myös Hirvosen (2000, 77) ja Saukkomaan (2014, 59) tutkimuksissa. He myös peilasivat äitiyttään heidän omien äitiensä tapaan olla äiti. Nuoret eivät ajatelleet olevansa valmiita äideiksi, mutta tunnistivat itsessään kyvyn kasvaa äitiyteen vähitellen ja päivä kerrallaan.

Kaksi äideistä oli vielä itsekkin alaikäisiä lapsen saadessaan. Äidit kertoivat ristiriitaisesta asetelmasta, jossa he saivat vanhempana hoitaa lapsen virallisia asioita, mutta

eivät omiaan. Yksi äideistä kertoi, että pystyi avaamaan lapselleen pankkitilin, mutta ei itselleen. Pohdimme tätä mielenkiintoista ristiriitaa. Nuoret äidit olivat vielä itsekin lapsen asemassa ja lakisääteisesti vanhempiensa holhouksen alaisia. Toisaalta äidit olivat astuneet kertaharppauksella aikuisten maailmaan ja joutuivat ottamaan vastuun toisesta ihmisestä. Pohdimme, että alaikäisyys voi ehkä olla suojaava tekijä ja esimerkiksi tarvittavan tuen saaminen helpompaa tilanteessa, jossa nuori tulee ras-
kaaksi alaikäisenä.

Tutkimuksen tulosten mukaan yksinhuoltajaäitinä oleminen koettiin luonnollisena ja nuorelle itselleen hyvänä vaihtoehtona, tämä tuli ilmi myös Jalosen (2011, 29–31) tutkimuksen tuloksissa. Kahdelle nuorista raskauden jatkaminen tarkoitti myös päätöstä yksinhuoltajuudesta. He joutuivatkin lyhyellä aikavälillä tekemään kaksi isoa elämänmuutokseen johtavaa päätöstä. Lasten isät eivät olleet halukkaita jatkamaan suhdetta, sillä eivät kokeneet vielä olevansa valmiita isyyteen. Pohdimme nuorten rohkeutta valita vanhemmuuden tuoma vastuu sen sijaan, että olisivat viettäneet huoletonta nuoruutta. Nuoret halusivat pitää lapsen myös tietoisina siitä, että joutuvat luopumaan itselleen rakkaasta ja tärkeästä henkilöstä.

Aluksi tähtäimessä oli viisi haastateltavaa. Haastatteluista yksi kuitenkin peruuntui viime hetkellä haastattelupäivänä ja erästä toista haastateltavaa emme enää tavoittaneet uudestaan. Nämä kaksi peruuntumista kertovat osaltaan nuorten yksinhuoltajaäitien elämän erityispiirteistä ja ennakoimattomuudesta. Esimerkiksi lapsen sairastuessa yksinhuoltaja joutuu ainoana vanhempana jäämään kotiin lasta hoitamaan.

Nuoret äidit kokivat, että nuorena äidiksi tuleminen ja yksinhuoltajana oleminen ei ole vaikuttanut heidän unelmiin ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Nuoret äidit eivät olleet unohtaneet itseään äidiksi tulemisen jälkeen, kuten äidit usein tekevät uppoutuessaan äidin rooliin. Pohdimme voisiko nuorella iällä olla vaikutusta siihen, että halutaan myös panostaa itseän ja omiin unelmiin eikä tyydytä pelkkään äidin rooliin.

Yksi haastatteluun osallistuneista äideistä kertoi, että jääminen yksinhuoltajaksi alusta saakka oli helpompaa kuin se, että lapsen isä olisi lähtenyt vasta kun perhe olisi jo tottunut arkeen yhdessä. Äitejä mietitytti myös mahdollisen uuden parisuhteen vaikutukset perheen sisäiseen tasapainoon. Huomasimme, että nuoret äidit miettivät ennen

kaikkea lapsen parasta ja ottivat vanhempana olemisen vastuun vakavasti. Pohdimme, että yhtenä jatkotutkimusaiheena voisikin olla yksinhuoltajaäitien kokemusten kartoittaminen perheen elämästä ilman isän roolia ja lasten kasvamisesta ilman isää.

Opinnäytetyön kolmantena tutkimuskysymyksenä oli saada selville, minkälaista tukea nuori äiti on saanut raskausaikana ja lapsen syntymän jälkeen. Nuoret saivat tukea raskausaikana ja lapsen syntymän jälkeen enimmäkseen omalta äidiltään, tämä ilmeni myös Hirvosen (2000, 97) tutkimuksen tuloksissa. Oman äidin läsnäolo sekä merkitys tukijana ja rohkaisijana korostui ennen kaikkea lapsen syntymän jälkeen, ja nuoret viettivätkin lapsen syntymän jälkeen paljon aikaa oman äitinsä luona. Nuoret mainitsivat myös oman isoäidin, lapsen isän ja Itu-projektin työntekijät tärkeinä tukijoina raskauden jatkamisen vaiheessa. Lapsen syntymän jälkeen vertaistuki ja Itu-projektin työntekijät koettiin erityisen tärkeinä.

Hyvä suhde sekä samaistuminen omaan äitiin edesauttavat kypsän äitiroolin kehittymistä (Piensoho 2001,71). Nuorelle äidille oman äidin tuki ja läsnäolo on merkittävässä roolissa, joten pohdimme tilannetta, jossa nuorella äidillä on huonoja ja haavoittavia kokemuksia omasta äidistään. Nuoren äidin kokiessa itsensä äidittömäksi erityisen tuen tarve voi kasvaa. Nuori ei välttämättä ole saanut omasta lapsuudestaan sellaista äidin roolia, jota haluaisi toteuttaa itsensä kohdalla. Mielestämme olisikin tärkeää, että nuoret saisivat jonkun äidillisen hahmon elämäänsä, joka osaisi auttaa ja tukea nuorta vanhemmuuden haasteissa. Tulevaisuuden kehitysideana voisikin olla doula- tukihenkilötoimintaa vastaavan ”tukiäiti”- toiminnan perustaminen. ”Tukiäidit” voisivat olla antamassa positiivista äitiyden roolia rikkoutuneen äitiroolin tilalle. Toimintaa voitaisiin suositella neuvolassa niille äideille, joilla oma äitisuhde on syystä tai toisesta rikkoutunut.

Itu-projektin tekemä työ ja sen tarjoama toiminta on mielestämme esimerkillistä ja vastaa todelliseen tarpeeseen. Itu-projektia kuvaillaan nuorten äitien puheessa ikään kuin toisena kotina, mikä kertoo siitä, että Itu-projektin kaltaisella tukimuodolla ja vertaistuellalla on suuri merkitys heidän elämässään. Yllätysraskaustilanteessa oleville naisille kohdennettua keskusteluapua ja tukea tarjoavia järjestöjä ei ole Suomenlaajuisesti muita kuin Itu-projekti. Raskauden tullessa ilmi niin sanotusti normaalitilanteessa, hakeudutaan äitiysneuvolaan raskausajan seuranta varten. Kuitenkin yllätys-

raskaustilanteessa neuvolaan marssiminen ei välttämättä ole ensisijainen ratkaisu nuorella naisella. Koemme, että tämän kaltaiset neuvolan ulkopuoliset naisten tukijärjestöt ovat kannattavia ja niihin voitaisiin entistä enemmän yhdistää sosionomin ja terveydenhoitajan ammattiosaamista. Toisaalta myös neuvolan sisällä toimiville raskauteen liittyville tukipalveluille ja keskusteluavulle voisi olla kysyntää.

Podimmekin paljon perhetyön roolia neuvolassa ja näemme vielä kehitettäviä osalueita lapsiperheiden palvelujen uudistamisessa, joita KASTE 2012–2015-ohjelmassa painotetaan. Neuvolan perhetyö voidaan nähdä ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna ja varhaisena tukena. Usein perhe kuitenkin päätyy perhetyön asiakkaaksi vasta, kun perheen tilanne on ongelmallinen. Monissa kunnissa on jo käytössä niin kutsuttu hyvinvointineuvolan malli, jossa perhetyöntekijä on tavattavissa neuvolassa. Osassa kuntia näin ei vielä ole ja joillakin alueilla hyvinvointineuvolan toimivuudesta on ristiriitaisia kokemuksia. Alueelliset erot neuvolan palveluissa aiheuttavat sitä, että kaikki perheet eivät saa yhdenveroisia palveluita. Monet tukea tarvitsevat saattavat jäädä tämän vuoksi ilman perhetyöntekijän apua. Pohdimme, voisiko neuvoloissa entisestään vahvistaa terveydenhoitajan ja perhetyöntekijänä toimivan sosionomin yhteistyötä. Näin voitaisiin moniammatillisesti olla varmistamassa perheen kokonaisvaltainen tuen saaminen. Perhetyöntekijä voisi aktiivisemmin osallistua perhevalmennukseen ja järjestää muita vanhemmuutta ja varhaista vuorovaikutusta tukevia ryhmiä tai yksilötapaamisia. Lisäksi perhetyöntekijä voisi antaa palveluohjausta perheille, jotka sitä tarvitsevat ja neuvontaa esimerkiksi Kelan maksamista sosiaalietuuksista eri elämäntilanteissa.

Neljäntenä ja viimeisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää minkälaista tukea nuori äiti olisi toivonut saavansa. Kaikki äidit kertoivat olevansa tyytyväisiä saamaansa tukeen ja kokivat saatavilla olevan tuen riittävänä. Kaksi äideistä eivät saaneet erityistä ulkopuolista tukea raskausaikana, sillä raskaudet sujuivat ongelmitta. Lapsen syntymän jälkeen he eivät myöskään kaivanneet mitään erityistä tukea. Yhdelle äideistä Itu-projektin työntekijöiden ja oman isoäidin tuki raskauden aikana oli erityisen tärkeää, sillä raskaus oli todella vaikea. Huomasimme, että tuen tarve liittyi siihen, kuinka haastavana tai helppona äiti koki raskauden ja lasten hoitamisen.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia onko nuorista äideistä kertovilla tv-sarjoilla ollut vaikutusta nuorten raskauksiin Suomessa. Suomessa nuorten raskaudet ovat olleet mediassa esillä ”Teiniäidit” -tv-sarjan ja muiden erilaisista äideistä kertovien tosi tv-ohjelmien myötä. Yhdysvalloissa on paljon tutkittu ”16 and Pregnant” ja ”Teen Mom” -tv-sarjojen vaikutuksia nuorten raskauksiin. Tosi tv-sarjoissa kuvataan nuorten äitien raskausaikaa ja ensimmäisiä päiviä äitinä. Yhden tutkimuksen mukaan ”16 and Pregnant” -sarja toimii ehkäisyn tavoin ja on vaikuttanut siihen, että nuorten raskaudet Yhdysvalloissa kääntyivät laskuun sen jälkeen kun sarjaa alettiin esittää. (Kearney & Levine 2014.)

12 AMMATILLINEN KASVU

Tutkimusprosessi on ollut antoisa ja opettavainen. Aikataulumme opinnäytetyön suhteen oli tiukka, mikä on osaltaan parantanut työn luettavuutta, sillä kaikki prosessin eri vaiheet ovat olleet koko ajan tuoreessa muistissa. Parityöskentelymme sujui mutkattomasti ja ilman sen suurempia haasteita siitä huolimatta, että asumme eri kaupungeissa, opiskelemme eri ammattikorkeakouluissa ja vielä lisäksi eri tutkintoja. Olemme nähneet kaiken tämän pikemminkin rikkautena ja yhteistyön erittäin antoisana. Koemme, että moniammatillisen yhteistyön toteuttaminen opinnäytetyön muodossa on ollut hyvää harjoitusta tulevaa työelämäämme ajatellen. Yhteistyö on konkretisoitunut meille moniammatillisuuden tärkeyttä erilaisten asiakkaiden piirissä, joita me sosiaali- ja terveysalan työntekijöinä tulemme kohtaamaan. Usein sosionomin ja terveydenhoitajan työ on yksinäistä ja kollegoita samalla työpaikalla on vähän tai ei ollenkaan. Olemme kokeneet, että puolin ja toisin pystymme antamaan omasta osaamisestamme toisillemme ja käytännön työssä siitä tulee olemaan varmasti entistä enemmän hyötyä.

Opinnäytetyöprosessin aikana pohdimme paljon nuoren yllätysraskaustilanteessa olevan naisen kohtaamiseen liittyviä seikkoja. Lauri Kivikoski (2015) on kirjoittanut sosiaalista aborttia hakevan kohtaamisesta Nuori Lääkäri -lehdessä. Kivikoski (2015) painottaa ammatillaisen kanssa käydyn keskustelun merkitystä, sillä yllätysraskaustilanne voi olla hyvinkin kuormittava. Tavoitteena olisi tunnistaa naiset, joilla on riski raskaudenkeskeytyksen jälkeiseen oireiluun. Kivikosken mukaan etenkin nuorten yllätysraskaustilanteessa olevien naisten tukemiseen olisi syytä kiinnittää enemmän huomiota. Kivikoski ehdottaa kahden tapaamisen mallia sosiaalista aborttia hakevan naisen kohdalla. Ensimmäisellä kerralla tutustutaan naisen tilanteeseen ja annetaan tietoa tasapainoisesti eri vaihtoehtoista. Toinen tapaamiskerta järjestetään 5–7 päivän kuluttua, jossa käydään läpi kotiin mukaan annettu kyselylomake ja tuetaan naista kestävän ratkaisun tekemisessä. Kyselylomakkeen tarkoituksena on auttaa naista

selventämään omia ajatuksiaan raskauden suhteen sekä edesauttaa kestävän ja omalta tuntuvan ratkaisun tekemistä. (Kivikoski 2015.)

Kyselylomake on tehty pääasiassa lääkärin vastaanotolla hyödynnettäväksi, mutta mielestämme sitä voisi käyttää työkaluna myös muissa sosiaali- ja terveysalan toimipaikoissa, joissa kohdataan yllätysraskaustilanteessa olevia naisia. Tämän opinnäytetyön kautta ymmärsimme, että haastatelluille nuorille oli tärkeää pitää kiinni omista tunteistaan raskauden jatkamisen päätöksenteossa. Heille yritettiin tarjota raskaudenkeskeytystä, vaikka eivät sitä halunneet tehdä. Kuitenkin he pystyivät seisomaan vahvana oman päätöksensä takana. Valmiit ratkaisut voivat kuitenkin jonkun kohdalla hukuttaa nuoren oman tunteen ja nuori voi toimia sen sijaan vasten omaa tunnetaan. Seuraukset voivat sen vuoksi olla hyvin haavoittavia. Tällaisen kyselylomakkeen antaminen nuorelle voi olla osoitus siitä, että häntä halutaan kuunnella ja tukea eikä syyllistää. Kysymysten pohtiminen ja niiden kirjoittaminen ylös voi auttaa saamaan ajatukset selkeämmiksi. Kyselylomaketta voitaisiin käyttää myös puheeksi ottamisen välineenä ja apuna keskusteluun.

Nuorten äitien kohtaamiseen kuuluu tietynlainen herkkyys, jota sosionomilta ja terveydenhoitajalta odotetaan. Haluaisimme olla osaltamme vaikuttamassa siihen, että nuorelle suunnittelematta raskaana olevalle naiselle ei tarjottaisi automaattisesti ratkaisua vaan keskityttäisiin kohtaamaan nuori ainutkertaisena yksilönä ja voimavaroiltaan hänestä lähtöisin olevan osallisuutta tukien. Nuoren omaa valintaa tulisi vaalia tällaisessa isossa päätöksessä, jossa nuori joutuu seilaamaan vaihtoehtojen välillä yrittäen kuunnella omaa sisäistä ääntään siitä, mitä hänen tulisi tehdä. Oma ymmärryksemme nuorten yksihuoltajaäitien moninaisia elämäntilanteita ja yksilöllisiä tarpeita kohtaan kasvoi opinnäytetyöprosessin aikana ja uskomme, että aiheeseen perehtymisestä on ollut meille molemmille hyötyä tulevana sosiaali- ja terveysalan osaajina.

Terveydenhoitajalla ja sosionomilla on tärkeä rooli nuoren äidin tukemisessa ja kannustamisessa. Terveydenhoitajan ja sosionomin eettisten ohjeiden mukaan ammattiin valmistuneen henkilön on kohdeltava toista ihmistä lähimmäisenä. Hänen on kuunneltava asiakasta ja pystyttävä eläytymään asiakkaan sen hetkiseen elämäntilanteeseen. Lisäksi asiakassuhteen tulee perustua avoimeen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen luottamukseen. (Sairaanhoitajaliiton www-sivut 2014; Sosiaalialan kompetens-

sit 2010.) Nämä eettiset ohjeet pätevät jokaisen asiakkaan kohdalla, niin myös nuoren äidin kohdalla. Eettisten ohjeiden tulisi taata se, että asiakas voi puhua omasta elämästään ilman, että joutuu pelkäämään työntekijän moralisointia tai epäkohteliasta käytöstä. Sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille nuorten yksinhuoltajaäitien kohtaaminen tasavertaisina voi olla haastavaa, minkä vuoksi toivomme, että tämä opinnäytetyö antaisi eväitä ja rohkeutta kohdata nuori yksinhuoltajaäiti yksilönä ja ennakkoluulottomasti.

LÄHTEET

- Aalberg, V. & Siimes M. A. 2007. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo.
- Aapola, S. 2005. Pikkutyttöjä vai puoliaikuisia? Tytöt, vanhemmat ja kontrolli. Teoksessa S. Aaltonen & P. Honkatukia (toim.) Tulkintoja tytöistä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 27. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 129–147.
- Aapola, S. 2013. Aikuistumisen oikopolkuja? Koulutussiirtymät ja aikuistumisen ulottuvuudet nuorten elämässä. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 56. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 254–283.
- Adoptiolaki. 2012. 22/2012. Viitattu 10.3.2015. <http://www.finlex.fi>
- Adoptioperheiden www-sivut. 2015. Viitattu 10.3.2015. <http://www.adoptioperheet.fi>
- Alasuutari, P. 2001. Laadullinen tutkimus. Tampere: Vastapaino.
- Avoliittolaki. 1929. 13.6.1929/234. Viitattu 5.3.2015. <http://www.finlex.fi>
- Broberg, M. & Tähtinen J. 2009. Peheen toimivuus ja vanhemmuus yksinhuoltajaperheissä. Teoksessa K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestötutkimuslaitoksen tutkimuksia D 50/2009. Helsinki: Väestöliitto, 154–169.
- Brodén, M. 2006. Raskausajan mahdollisuudet. Kun suhteet syntyvät ja kehittyvät. Helsinki: Therapie-säätiö.
- Cacciatore, R. & Janhunen, K. 2008. Täydelliset äidit – 11 myyttiä. Teoksessa K. Janhunen & M. Oulasmaa (toim.) Äidin kielletyt tunteet. Väestöliitto. 12–27.
- Castrén, A-M. 2009. Mahtuuko ero perheeseen? Perheen hajoaminen ja uusperhe perheenä. Teoksessa R. Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 106–127.
- De- Vito, J. 2010. How adolescent mothers feel about becoming a parent. The Journal of Perinatal Education. 19: 25–34. Viitattu 31.3.2015. <http://www.ncbi.nlm>
- De-Vito, J. 2007. Self-perceptions of parenting among adolescent mothers. The Journal of Perinatal Education. 16: 16-23. Viitattu 31.3.2015. <http://www.ncbi.nlm>
- Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia: lapsen kasvusta yksilön henkiseen kehitykseen. Helsinki: WSOYpro.
- Ensi- ja turvakotien liiton www-sivut. 2015. Viitattu 16.4.2015. <http://www.ensijaturvakotienliitto.fi>

- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Forsberg, H. 2003. Johdanto: Kriittistä näkökulmaa jäljittämässä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 7–15.
- Forssén, K., Haataja A. & Hakovirta, M. 2009. Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitos. Tutkimuksia D50/2009. Helsinki: Väestöliitto.
- Haataja, A. 2009a. Kuka on yksinhuoltaja? Yksinhuoltajien määrä ja profiili eri aineistojen valossa. Teoksessa K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitos. Tutkimuksia D50/2009. Helsinki: Väestöliitto, 46–62.
- Haataja, A. 2009b. Yksinhuoltajien sosioekonominen asema ja toimeentulo. Teoksessa K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitos. Tutkimuksia D50/2009. Helsinki: Väestöliitto, 95–114.
- Hakulinen-Viitanen T., Vallimies-Patomäki M. & Pelkonen M. 2013. Äitiysneuvolan tavoitteet ja toimintaa ohjaavat periaatteet: Periaatteet. Teoksessa R. Klemetti & T. Hakulinen-Viitanen (toim.) Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. THL:n opas 29, 18-24. Viitattu 19.5.2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-972-5>
- Halonen M. & Apter, D. 2010. Huulikiilteestä housuvaippoihin. Teiniraskauden ja –äitiyden moninaiset haasteet. Lääketieteellinen aikakauskirja Duodecim 126: 881-7, 881-887. Viitattu 31.3.2015. <http://www.terveysportti.fi>
- Heino, A., Gissler, M. & Soimula, A. 2014. Tilastoraportti. Raskaudenkeskeytykset 2013. THL:n & SVT:n julkaisu 25/2014. Viitattu 5.3.2015. <http://www.julkari.fi>
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Satkesin työpapereita 9/2008. Viitattu 22.4.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193889>
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirvonen, E. 2002. Nuoren naisen raskaus ja äitiys. Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Tulkintoja tytöistä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 27. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 166-181.
- Hirvonen, E. 2000. Raskaus nuoren valintana. Etnografia alle 18-vuotiaiden raskaudesta, tulevasta vanhemmuudesta ja elämäntilanteesta sekä äitiysneuvolakäynneistä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Hoitotieteen laitos. Tampere : Tampereen yliopistopaino Oy.
- Itu-projektin www-sivut. 2015. Viitattu 1.2.2015. www.ituprojekti.net

Itu-projekti 2007. Kutsuttu välittämään. Kristillisen kriisiraskausneuvonnan käsikirja. J. Thompson (toim.). Tampere: Itu-projekti.

Jallinoja, R. 2009. Vieras perheessä: suhteen hahmotus. Teoksessa R. Jallinoja (toim.) Vieras perheessä. Helsinki: Gaudeamus, 11–31.

Jalonen, J. 2011. ”Pitäs vähän niinku kaikkee jaksaa”: nuori yksinhuoltaja ristipain-eessa. Pro-gradu- tutkielma. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Viitattu 3.3.2015. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21959>

Järvinen, R., Lankinen, A., Taajamo, T., Veistilä, M. & Virolainen, A. 2007. Perheen parhaaksi. Perhetyön arkea. Helsinki: Edita.

Kankkunen, P. & Vehviläinen-Julkunen, K. 2013. Tutkimus hoitotieteessä. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Katvala, S. 2002. Läsä- ja poissaolevia äitejä. Teoksessa T. Keränen & L. Rusko-maa (toim.) Näkökulmia äitiyteen. Löytöretki vanhemmuuteen –projekti. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 19–23.

Kauranen, V. 2011. Abortti ja siitä selviytyminen. Helsinki: Art House.

Kearney, M. & Levine, P. 2014. Media Influences on Social Outcomes: The Impact of MTV's 16 and Pregnant on Teen Childbearing. Viitattu 21.4.2015. <http://www.wellesley.edu>

Kivikoski, L. 2015. Näkökulmia sosiaalista aborttia hakevan kohtaamiseen. Nuori Lääkäri -lehti 1/2015. Viitattu 21.4.2015. <http://www.nly.fi>

Korhonen, M. 2002. Äitiys, naiseus ja elämäntietä. Teoksessa T. Keränen & L. Ruskomaa (toim.) Näkökulmia äitiyteen. Löytöretki vanhemmuuteen –projekti. Hel-sinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 35–46.

Koskela, T & Rasku S-M. 2009. Nuorten äitien kokemuksia äitiysneuvolasta saamas-taan tiedosta ja tuesta sekä raskaudesta, synnytyksestä ja äitiydestä. AMK-opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Viitattu 15.3.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-200910134918>

Kuortti, M. 2012. Suomalaisten tyttöjen seksuaaliterveys- ja kulttuuri. Arvot, riskit ja valinnat. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Lääketieteen yksikkö. Tampere: Tam-pereen Yliopistopaino Oy.

Kuortti, M., Jähi, R., Lindfors, P. & Kosunen, E. 2011. ”Meille tais sattua pieni vahinko” Tyttöjen suunnittelemattomaan raskauteen liittyvät tulkinat. Teoksessa M. Kuortti (toim.) Suomalaisten tyttöjen seksuaaliterveys- ja kulttuuri. Arvot, riskit ja valinnat. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. Lääketieteen yksikkö. Tampere: Tam-pereen Yliopistopaino Oy, 135-147.

Kylmä, J. & Juvakka, T. 2007. Laadullinen terveystutkimus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Laki lapsen elatuksesta. 1975. 5.9.1975/704. Viitattu 5.3.2015. <http://www.finlex.fi>

Laki raskauden keskeyttämisestä. 1970. 24.3.1970/239. Viitattu 10.3.2015. <http://www.finlex.fi>

Lapsilisälaki. 1992. 21.8.1992/796. Viitattu 5.3.2015. <http://www.finlex.fi>

Lastensuojelulaki. 2007. 13.4.2007/417. Viitattu 5.3.2015. <http://www.finlex.fi>

Lehti, V. 2013. Nuorena vanhemmaksi tulemista ja raskaudenkeskeytystä ennustavat lapsuusiän tekijät. Väitöskirja. Turun yliopisto. Lasten psykiatrian tutkimuskeskus. Turku: Turun yliopiston julkaisuja 357.

Lehti, V., Sourander, A., Klomek, A., Niemelä, S., Sillanmäki, L., Piha, J., Kumpulainen, K., Tamminen, T., Moilanen, I. & Almqvist, F. 2011. Childhood bullying as a predictor for becoming a teenage mother in Finland. *European child + adolescent psychiatry*. 20: 49–55. Viitattu 2.4.2015. <http://link.springer.com>

Niemelä, A. 2013. Nuorena äidiksi – vauhdilla aikuisuuteen? Teoksessa S. Aapola & K. Ketokivi (toim.) Polkuja ja poikkeamia – Aikuisuutta etsimässä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 56. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 169–195.

Niemelä, A. & Kelhä, M. 2009. Varhainen äitiys – riskiäitiyttä? Teoksessa M. Kelhä (toim.) Vääränikäisiä äitejä? Ikä ja äitiyden yhteiskunnalliset ehdot. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 223. Liite 2. Helsinki: Yliopistopaino, 20–31.

Niemelä, M. 2009. Yksinhuoltajien kulutus. Teoksessa K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitos. Tutkimuksia D 50/2009. Helsinki: Väestöliitto, 115–135.

Nuorisolaki. 2006. 27.1.2006/72. Viitattu 10.3.2015. <http://www.finlex.fi>

Nätkin, R. 2003. Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Pehe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 16–48.

Oinonen, E. 2001. Perheellistyminen ja vanhemmuus aikuisuuden määrittelijänä. Teoksessa T. Kuure (toim.) Aikuistumisen pullonkaulat. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 16. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 109–125.

Oinonen, N. & Ylimaa, A-S. 2014. Lapsi ja äiti samaan aikaan. Nuoret äidit äitiyshuollon asiakkaina. AMK-opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Viitattu 9.3.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014102414934>

Piensoho, T. 2001. Äitiyden alkumetrit. Naisten raskaudelle ja synnytykselle antamat merkitykset ja oppimiskokemukset. Helsingin yliopiston kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 176. Helsinki: Yliopistopaino.

Pelkonen, M. 2013. Äitiysneuvolan tavoitteet ja toimintaa ohjaavat periaatteet: Tavoitteet ja tehtävät. Teoksessa R. Klemetti & T. Hakulinen-Viitanen (toim.) Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. THL:n opas 29, 16–18. Viitattu 22.4.2015 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-972-5>

- Rahkonen, E. & Klemetti, R. 2013. Raskaana olevan iästä johtuvat erityispiirteet. Teoksessa R. Klemetti & T. Hakulinen-Viitanen (toim.) Äitiysneuvolaopas. Suosituksia äitiysneuvolatoimintaan. THL:n opas 29, 210–214. Viitattu 27.4.2015 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-972-5>
- Rajamäki, J. 2006. Nuorten äitien kokemuksia raskaudesta ja äitiydestä. Pro- gradu tutkielma. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Viitattu 5.3.2015. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-16405>
- Rantalaiho, M. 2009. Suomalainen yksinhuoltajuus ja yhteiskuntamuutos: aviottomasta äitiydestä jaettuun vanhemmuuteen. Teoksessa K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus suomessa. Väestöntutkimuslaitos. Tutkimuksia D50/2009. Helsinki: Väestöliitto, 19–45.
- Reijonen, M. 2005. ”Mitä työtä se perhetyö oikein on?” – ammattina perhetyöntekijä. Teoksessa M. Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 7–15.
- Rotkirch, A. & Saloheimo, A. 2008. Yksin kotona? Teoksessa K. Janhunen & M. Oulasmaa (toim.) Äidin kielletyt tunteet. Väestöliitto, 72–85.
- Santala, L. 2009. Miten vanhemmat järjestävät lapsen huollon ja asumisen eron jälkeen? Teoksessa K. Forssén, A. Haataja & M. Hakovirta (toim.) Yksinhuoltajuus Suomessa. Väestöntutkimuslaitos. Tutkimuksia D50/2009. Helsinki: Väestöliitto, 136–153.
- Saukkomaa, A. 2013. Nuorten yksinhuoltajaäitien kokemuksia ja ajatuksia raskaudesta ja vanhemmuudesta. Ylempi AMK-opinnäytetyö. Pieksämäen diakonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 5.2.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2013092515537>
- Siltala, P. 2006. Nainen ja masennus. Helsinki: Kirjapaja Oy.
- Sosiaalialan AMK-verkosto 2010. Esitys sosionomi (AMK) –tutkinnon kompetensseista.
- Sosiaalihuoltolaki. 2014. 1301/2014. Viitattu 15.5.2015. <http://www.finlex.fi>
- STM. 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma KASTE 2012–2015. Viitattu 28.4.2015. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3328-6>
- SVT. 2013. Perheet. Vuosikatsaus 2013, Liitetaulukko 11. Lapsiperheet alle 18-vuotiaiden lasten määrän ja perhetyypin mukaan. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 10.3.2015. <http://www.stat.fi>
- Särkiö, H. 2002. Tsemppiä nuori äiti! Tutkimus alle 18-vuotiaiden äitien voimavaroista. Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos/ Sosiaalityö. Viitattu 15.10.2014. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2002877164>
- Uusimäki, M. 2005. Perhetyö palvelujärjestelmässä. Teoksessa M. Reijonen (toim.) Voimaa perhetyöhön. Arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus, 17–42.

Uusirovaniemi. 2014. Ainakin viisi teiniraskautta syksyn aikana. Viitattu 17.2.2015. <http://www.uusirovaniemi.fi>

Vuori, E. & Gissler, M. 2014. Tilastoraportti. Perinataalitalasto – synnyttäjät, synnytykset ja vastasyntyneet 2013. THL:n ja SVT:n julkaisu 23/2014. Liitetaulukot 1 ja 5. Viitattu 6.4.2015. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2014101345161>

Vuori, J. 2003. Äitiyden ainekset. Teoksessa H. Forsberg & R. Nätkin (toim.) Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jäljillä. Helsinki: Gaudeamus, 39-63.

Vuori, J. 2002. Miten puhua äideistä naisina? Teoksessa T. Keränen & L. Ruskomaa (toim.) Näkökulmia äitiyteen. Löytöretki vanhemmuuteen –projekti. Helsinki: Mannerheimin Lastensuojeluliitto, 4-9.

Tampere 16.2.2015

Hei nuori äiti!

Olemme tekemässä opinnäytetyötä aiheesta ”Nuorten yksinhuoltajaäitien kokemuksia raskauden jatkamisesta ja äitiydestä”. Etsimme haastattelua varten alle 20-vuotiaina äidiksi tulleita yksinhuoltajaäitejä. Sovit haastateltavaksi, jos olet raskauteksi aikana ollut yksin osan ajasta tai kokonaan. Nykyisellä parisuhteella ei ole tutkimuksen kannalta merkitystä. Haastattelut toteutetaan maaliskuun aikana yksilöhaastatteluina ja anonyymisti. Ota rohkeasti yhteyttä. Lisätietoja saat meiltä sekä Outi Papuselta itu@tnnky.fi

Aurinkoisin terveisin,

Piola Puska, piola.puska@gmail.com

Juulia Saikkonen, juulia.saikkonen@gmail.com

Hei nuori äiti!

Olemme sosionomiopiskelija Piola Puska ja terveydenhoitajaopiskelija Juulia Saikkonen ja teemme opinnäytetyötä aiheesta ”**Nuorten yksinhuoltajaäitien kokemuksia raskauden jatkamisesta ja äitiydestä**”. Etsimme haastattelua varten alle 20-vuotiaina äidiksi tulleita yksinhuoltajaäitejä.

Sovit haastateltavaksi, jos olet raskautesi aikana ollut yksin osan ajasta tai kokonaan. Nykyisellä parisuhteella ei ole tutkimuksen kannalta merkitystä. Haastattelut toteutetaan maaliskuun aikana Itu-projektin tiloissa. Haastattelun ajaksi on järjestetty lastenhoito.

Haastattelun teemat liittyvät raskausaikaan, äitiyteen ja yksinhuoltajuuteen sekä saamaasi tukeen. Haastattelut toteutetaan yksilöhaastatteluina ja nimettömästi siten, ettei henkilöllisyys tule esille tutkimuksen missään vaiheessa.

Ota rohkeasti yhteyttä meihin soittamalla, viestillä tai sähköpostilla!

Lisätietoja saat meiltä sekä Outi Papuselta.

Aurinkoisin terveisin,

Piola Puska
040 XXXXXXXX
piola.puska@gmail.com

Juulia Saikkonen
040 XXXXXXXX
juulia.saikkonen@gmail.com

HAASTATTELURUNKO

1 TAUSTATIEDOT

- Ikä
- Siviilisääty
- Koulutus
- Lapset (ikä, sukupuoli)

2 RASKAUS

- Milloin tulit ensimmäisen kerran raskaaksi?
- Oliko raskaus suunniteltu vai suunnittelematon?
- Miksi päätit jatkaa raskautta? Mitkä tekijät vaikuttivat päätökseesi?
- Oliko päätös helppo/vaikea? Mikä siitä teki helpon/vaikean?

3 ÄITIYS JA YKSINHUOLTAJUUS

- Millaista on olla äiti?
- Millaista on olla yksihuoltajaäiti?
- Miten yksinhuoltajuus on vaikuttanut vanhemmuuteesi?
- Millainen äiti olet?
- Millainen äiti haluaisit olla?

4 NUOREN ÄIDIN TUKEA

(Sosiaaliset suhteet, tukiverkosto, Itu-projekti, muut palvelut)

- Kun päätit jatkaa raskautta, millaista tukea sait päätöksen tekemiseen?
- Millaista tukea sait raskausaikana?
- Millaista tukea olet saanut lapsen syntymän jälkeen?
- Onko saamasi tuki ollut riittävää?
- Minkälaista tukea olisit kaivannut?